

14.05.2025

On bir yıllık işğal. Qırımdaki repressiv tertip nasıl etip quruldı.

11 yıl evelsi Rusiye akimiyeti Qırımı qanunsız işğal etti. Bu müddet içinde yarımada Rusiye akimiyetiniñ nezareti altındaki regionlarınıñ eñ repressiv soyuna çevirildi.

Elimizdeki malümatlarğa köre, Rusiye niñ diger regiolarınen teñeştirip 100 biñ ealini esapqa alsaq, 2024 seneden başlap işğal etilgen yarımada eñ çoq siyasiy sebeplerden cinaiy ve memuriy işler başlanıldı ve episinden ziyade siyasiy sebeplerden tevqifler alıp barıldı.

Episi olıp, 2014 senesinden başlap Qırım ve Sevastopolde siyasiy sebeplernen bağı cinaiy işlerniñ 349 iştirakçısı aqqında bilemiz. Bu köstergiç boyunca Qırım tek Moskvağa yol berip, ikinci yerge çıqa.

Yarımada cinaiy taqipke ögratılğan sakinleriniñ çoqusı-qırım tatarları. Cinaiy ve memuriy işlerden ğayrı yerli ealige qarşı daa diger, cebriy yoq oluv ve iskenceler kibi zıqı vastaları qullanılğanı aqqında belemiz:

*Şu maruzada biz «işğal olunğan» ve «işğal» kibi terminlerni işletemiz. BMT baş **Assambleyası** Qırımğa nisbeten tamam*

şu tariflerni qullanıp russiyeniñ qanunsız anneksiyasını tanımağanını ayrıca köstere.

ANNEKSIYA YA DA İŞĞAL?

2018 senesi dekabr 22-nde qabul etilgen 73/263 qararında, BMT Baş Assambleyası böyle ifadeniñ qullanıluvını tevsiye etti: «Rusiye Federatsiyası tarafından vaqtınca işğal etilgen Qırım Muhtar Cumhuriyeti ve Aqyar (Sevastopol) şeerı, Ukraina». Baş Assambleya Rusiye anneksiyasını tanımağanını ve Qırımniñ zapt etilüvi qanunsız olğanını ve halqara qanunlarını bozğanını qayd etti. Bunen birge o, Qırım Muhtar Cumhuriyeti ve Sevastopol şeeriniñ deñişken statusını tanımaq kibi areket ve adımlardan vazgeçmege çağırdı.

Rusiye, cenk vaqtında grajdan ealininiñ qorçalanuvınen bağı 1949 senesi 12 avgust Ceneva Konventsiyasını riayet etmege borclu ve Konventsiyaniñ manasına köre (bugünge qadar) işğalcı devlet olaraq sayıla, Qırım yarımadası ise — işğal etilgen territoriya. Konventsiyada (Rusiye — onıñ bir tarafı ola) açıq aydın qayd etile ki, ne taraflarnıñ biriniñ cenk vaziyetini tanımaması, ne silâlı qarşılıq köstermemesi, ne de «anneksiya» işğalcı memleketni grajdan ealini qorçalamaq borcundan azat etmey.

Oquyıcılarğa işğal etilgen Qırımda Rusiye repressiv rejiminiñ şekillenüvi ve inkişaf etüviniñ devirleşmesini teklif etemiz.

Bu maruzada qırımtatarlar yarımada ealisiniñ eñ çoq repressiyalarğa oğrağan gruppasına nasıl etip çevirilgenini tarif etecekmiş ve 2022 sene kiçik ayında (fevral) Ukrainağa qarşı keniş miqyaslı tecavuzniñ başlanmasından berli repressiyalar ne derece deñişkenini baqıp çıqacaqmız.

Maruzanıñ maqsadı — Qırımdaki repression tertip nasıl etip qurulğanını ve 11 yıl devamında inkişaf etkenini talil etmek,

bunen birge yarımadaadaki alını Rusiyeniñ diger regionlarındaki vaziyetnen teñeştirmek. Bu araştırma OVD-İnfoniñ malümatları ve analitikası, «Qırım birdemligi» leyhası, «Siyasiy mabuslerge destek. Memorial» leyhası em İnsan aqlarını qorçalav Merkezi «Memorial», İnsan aqları Merkezi «ZMINA», «QırımSOS» leyhası, em «Qırım. Aqiqat» neşiri malümatlarınıñ öğrenüvine esaslına. Qırım işğali devamında Ukraina, Rusiye ve halqara teşkilâtlarınıñ uquq qorçalayıcıları yarımada insanlarınıñ aq-uquqlarınıñ kütleliy alda bozuluvları aqqında bir çoq vesiqe ve tedqiqatlarını neşir ettiler.

Zenaatdaş, meslekdeşlerimiz tarafından yapılğan işke yüksek qıymet kesemiz ve ümüt etemiz ki, bizler de öz talilimiznen Qırımdaki repressiyalarını añlamaq içün issemizni qoşıp, siyasiy taqipniñ qurbanlarına daa da çoq diqqat ve destek celp ete bilirmiz.

Bundan da ğayrı, maruzamız içün malümatlarını qıdırğan OVD-İnfo göñüllilerine ayrıca teşekkürler bildiremiz.

QIRIM İŞĞALI ARFESİNDEKİ VAQIALAR

- 2013 senesi boş ay (noyabr) — Ukraina akimiyeti Ukrainanıñ AB-ge qoşulması içün azırlav areketlerini toqtattı.
- 2013 senesi boş ayı (noyabr) — Kiyev ve Ukrainanıñ diger şeer merkezlerinde çoq ay devamında kütleliy narazılıq aktsiyasınıñ başlanuvı, oña soñ Avromaydan adı qoyuldı.
- 2013 senesi boş aynıñ 29-dan 30-na, gece maalinde — İçki işler nazirliginiñ «Berkut» mahsus bölüğiniñ askerleri çadır lagerini cebren dağıta. Havfsızlıq küçleri studentlerge qarşı küç tedbiq eterek, olarnı yaralay, çadırlarını sına.
- 2013 senesi il qış ayı (dekabr) 1 — Mustaqillik meydanı elge alınuvı (Mustaqillik meydanı, ukrain tilinde Maydan Nezalejnosti — Kiyevniñ merkeziy meydanı sayıla), ondan soñ narazılıqlar 2014 senesi kiçik aynıñ (fevral) 22-ne qadar toqtamadı; ükümet istifasını ve saylavlarnıñ müddetten evel keçirmek talapları; Prezident memuriyeti binasınıñ yanında narazılıq köstergenler ve havfsızlıq küçleri arasındaki çatışma.
- 2014 senesi qara qış ayı 16 (yanvar) –narazılıqlarnı minimuma endirmek maqsadinen Yuqarı Radanıñ yañı qanunlarnıñ qabul etüvi yañı aktsiyalar dalğasını kötere.
- Avromaydanniñ başlanuvından berli 2014 sene kiçik aynıñ(fevralniñ)18 — 21-ce narazılıq köstergen insanlar ve havfsızlıq küçleri arasında eñ kütleliy çatışmalar olıp keçti.
- 2014 sene kiçik aynıñ 26-nda Aqmescitte (Simferopol) — qırımtatarlar ve Ukraina tarafını çekken grajdanlarnıñ kütleliy narazılıq aktsiyası keçti.

- 2014 sene kiçik ayınıñ 27 — Qırım Yuqarı Şurası ve Qırım Nazirler Şurası binalarınıñ «nezaketli adamlar» («vejliviye lüdi») tarafından zapt etilüvi; şu kün Rusiye yarımadañı işğal etüviniñ başı olaraq sayıla. («Nezaketli adamlar» («vejliviye lüdi»), ya da (yeşil adamçıqlar» («zeleniye çeloveçki») — Qırımñı işğal etkende küç tetbiq etken nişansız rus askerlerini tasvir etmek, belgilemek içün qullanılğan evfemizm
- 2014 sene saban (mart) ayınıñ 1 — Federatsiya Şurasınıñ oturışında senatorlar tarafından Vladimir Putinge rus ordusını Qırımğa kirsetmek içün izin berile.
- 2014 sene saban ayınıñ 16 -sı — Qırımñıñ statusı boyunca sahte referendumnıñ ötkerilüvi. Rusiyeñ resmiy malümatlarına köre rey bergenlerniñ ekseri (90% ziyade) yarım adanıñ rusiye terhibine kirmesiniñ tarafdarı oldu; Ukraina ve halqara topluluğı referendumnıñ neticelerini tanımay.
- 2014 sene saban ayınıñ 18— Qırımñıñ Rusiye Federatsiyası terhibine kirmesi aqqında «muqaveleniñ» imzalanuvı; şu tarihni — yarımadañıñ işğal etilüvi künü olaraq saymaq mümkün.

Qırımñı zapt etken vaqıtta, rusiye akimiyetiniñ öz memleketinde repressiyalar alıp barması boyunca endi bayağı tecribesi bar edi. 2014 senesi Moskvada «Bolotnaya davası» boyunca mahkemeler daa devam etmekte, akimiyet endi «çet memleketler agentleri» aqqında qanunlarnı qabul etken edi.

KEÇICI DEVIR. REPRESSİYALAR INFRASTRUKTURASINIÑ YARATILMASI (2014 — 2015 SS.)

Mecburiy yoq oluvlar

Daa «Russiyege qoşuluv» referendumnıñ ötkerilüvinden evel, 2014 sene Qırımda Ukraina tarafını tutqan faaller, jurnalistler, rusiye akimiyetine sadıqlıq köstermegen qırımtatarları yoq olıp başladı.

2014 sene saban ayından 2020 senesi boş ayına qadar birleşken Milletler Teşkilâtınıñ İnsan aqları boyunca Yuqarı komissarınıñ ofisi Qırımda 43 mecburiy yoq oluv adisesini vesiqalaştırdı. Ekseri allarda hırsızlanğan insanlar azat etildi, bir qırımlı apishanede qaldırıldı, hırsızlanğanlarnıñ daa birisiniñ ölüsini taptılar. 2020 sene saban ayına (noyabr) nisbeten malümatlarğa köre (vsplıvaşka: BMT 2024 senesiniñ esabatında Qırımda cebren yoq olğan 21 habersiz coyulğan qurban aqqında laf yürsetildi. Şu raqamğa em 2020 senesinden evel yoq olğanlar, em de 2022 sene Ukrainağa qarşı tolu miqyaslı tecavuznıñ başlanuvından soñ hırsızlanğanlar kirsetildi Onıñnen beraber aşağıda, Qırımda hırsızlanğanlarnıñ birini 2024 senesi Rosfinmonitoringniñ cedveline kirsetkenleri aqqında malümat peyda oldı.

Hırsızlağan ve 2014 sene saban ayında öldürilgen qırımtatar faali Reşat Ametovniñ cenazesi. Aqmescit şeeriniñ «Abdal» mezarlığı, 2014 sene saban ayı 18 / Foto: «Krim.Realii»(RFE/RL)

Qırımda yoq olğanlar aqqında bazı faktlar

«KrimSOS» leyhası (vsplıvaşka: «KrimSOS» — Qırımdaki vaziyet aqqında malümat bermek maqsadınen, 2014 senesi kış ayınıñ (fevral) 27-nde gönülliler teşebbüsü olaraq yaratılğan ukrain cemaat teşkilâtı. Teşkilât Rusiye Federatsiyasınıñ yarımada sakinlerine qarşı doğrulğan repressiv siyasetiniñ açıqlamasınen, Qırım sakinlerine qol tutmaq, memleket içinde mecburiy köçkenlerniñ uquqları qoruvı ve muvafıq cemaat teşebbüsleriniñ koordinatsiya yapuvınen oğraşa.) 2022 sene Ukrainağa qarşı tolu miqyaslı tecavuzniñ başlanuvından evel, Qırımda insan hırsızlanuvlarınıñ 2 devirini ayıra: 2014 sene saban ayından (mart) qural ayına (may) qadar işğal zamanı jurnalist ve faallerniñ yoq etmesinen, ve 2014 senesiniñ yazında qırımtatarlar ve Ukraina tarafını tutqan grajdan faallerge qarşı repressiyaları çerçiveçinde taqiqlerniñ quvetlendirüvinen bağlı.

- Vesiqalanğan qurbanlarınıñ birincisi — qırımtatarı, Ukraina birdemliginiñ tarafdarı Reşat Ametov. Onı 2014 senesi saban ayınıñ 3-nde, Aqmescitte, barışqılı aktsiya vaqtında, belli olmağan kamuflâjlı adamlar hırsızladılar. Eki afta keçmezden, saban ayınıñ 15-nde, tesaddüfiy yoldan keçken adam, qıynavlar izleri olğan Ametovniñ cesetini tapa. Cinayette qabaatlı olğanları öyle de tapmadılar.

- Qırımniñ işğalini açıqlamaq maqsadı ile Qırımğa kelgen eñ azından altı ukrain ve çetel jurnalistleri birinci devir hırsızlanuvlarınıñ qurbanları oldılar.

- Timur Şaymardanov 2014 senesi qural (may) ayınıñ 26-nda coyuldı. O, Ukraina tarafdarı olğan «Ukraina halq evi»niñ («Ukrainskiy narodniy dom») (vsplıvaşka: teşebbüsniñ maqsadı — Ukraina territoriyasınıñ bütünligine qol tutmaq) faaliyetinde iştirak ete ve Qırımdaki ukrain askerlerine gumanitar yardım yollamasınen oğraşa edi. Hırsızlanuvdan biraz vaqt evel, oña qorquzuvlar yollay ediler. Dört künden Şaymardanovniñ tanışı, dostunu tapmağa tırışqan Seyran

Zinedinov da yoq oldı. 2014 senesi başlanğan tahqiqat 2017 senesi toqtatıldı. 2025 sene saban (mart) ayındaki vaziyetke köre, Şaymardanov ve Zinedinovniñ taqdirleri belgisiz qalmaqta.

- Avromaydannıñ iştirakçısı, Ukraina sakini Valentin Vıgovskiy 2014 senesi ilk küz ayınıñ (sentâbr) 17-nde Qırımda yoq oldı. FSB onı yarımadağa kirgeninen tevqif etti ve bir qaç kün gizli tutup, Rusiyeye alıp çıqtı. Onı kommertsiya casuslığında qabaatladılar (Cinaiy kodeksiniñ 183 maddesi), lâkin biraz vaqıttan qabaatlavni casuslıqnıñ özüne deñıştirdiler (Cinaiy kodeksiniñ 276 maddesi). 2015 senesi mahkeme Vıgovskiyni sert rejimli koloniyağa 11 yıl müddetine mahküm etti. O, itiraflarnı iskenceler altında, hususan, kötek ve qurşunğa qoyuluvniñ taqlidi altında bergenini bildirdi. Vıgovskiyniñ aytqanına köre, o, rusiye mahsus hizmetinen işbirlik körmekni red etken soñ, onıñ qabaatlavını daa ciddi soyuna çevirdiler. 2016 sene Vıgovskiyni koloniyağa yolladılar. Rusiye onı Ukrainağa teslim etmekten vazgeçti.

- 2015 sene arman ayında (avgust) Aqmescit sakini Muhtar Arislanov habersiz yoq oldı. Qız qardaşınıñ aytqanına köre, Muhtarnı eki uniformalı adam hırsızlağanını körgeñ şaat bar. 2024 sene çeçek ayında Rosfinmonitoringniñ ekstremist ve terrorcılar cedvelinde Muhtar Arislanovniñ adı peyda oldı ve, buña esaslanıp, Muhtar sağ ve ekstremizmnen terrorcılıqta qabaatlanıp (vsplıvaşka: abulkatniñ aytqanına köre, Arislanov qanunsız silâlı birleşmede (Cinaiy kodeksiniñ 208 maddesiniñ 2-nci qısmı) em terrorcılıq teşkilâtta (Cinaiy kodeksiniñ 205.5 maddesiniñ 2-nci qısmı) iştirak etkeninde ve terrorcılıq faaliyetiniñ alıp baruvı içün azırlıq körgeñinde (Cinaiy kodeksiniñ 205.3 maddesi) qabaatlana. Onıñ ne yerde olğanı bu küngece belli degil), apshanede tutuladır, dep qararlamaq mümkün.

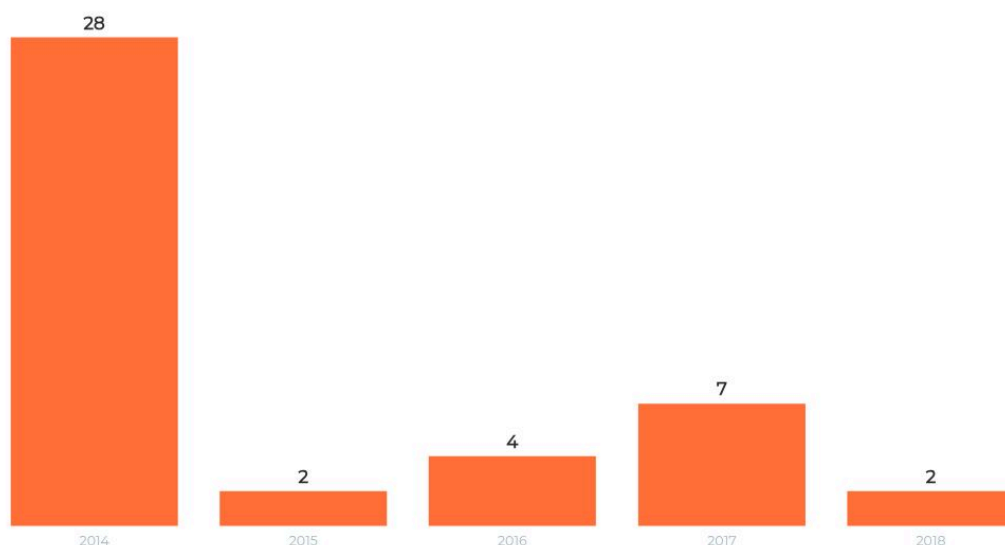
43

adam Qırımda 2014-nci seneden 2022-nci senegece mecburiy yoq oluvlarınıñ qurbanları

oldılar

— Qırımda insanların yoq oluvına Rusiye akimiyeti tarafından desteklengen, lâkin işğalniñ başında olarnen resmий şekilde bağlanmağan em arbiyleştirilgen gruppalar — «Samooborona Krıma» (vsplivaşka: Samooborona Krıma — 2014 sene kiçik ayında (fevral) rusiye ordusınıñ qol tutuvı neticesinde peyda olğan arbiyleştirilgen birleşmedir. O, strategik obyektlerni qapattı, insan aqlarnıñ bozuluvına, şu cümleden, mecburiy yoq oluvlarğa da alâqası bar. Qırım Parlamenti onıñ faaliyetini qanunlaştırıp, grajdan birleşmesiniñ statusını berdi. Avropa insan uquqları mahkemesi «Ukraina Rusiyeye qarşı (Qırımğa nisbeten)» davasında Rusiyeniñ 2014 senesi kiçik ayı 27-nden başlap Qırım üzerinde «effektiv nezaret» etkenini tasdiqladı ve öz-özlerini mudafaa etken küçlerge (sılı samooboronı) yardım kösterdi.), kazak gruppaları, «Qırımı Qurtaruv Ordusu» («Armiya osvobojdeniya Krıma»), «Rusiye Birligi» siyasiy partiyası, — em de politsiya, FSB, Tahqiqat komiteti (Sledstvennıy komitet) kibi devlet quruluşlarınıñ alâqaları bar.

Qırım işğaliniñ birinci yılında arbiyleştirilgen gruppalar ve havfsızlıq küçleri Ukraina tarafdamları olğan faaller ve jurnalistlerini sıq hırsızlay ediler

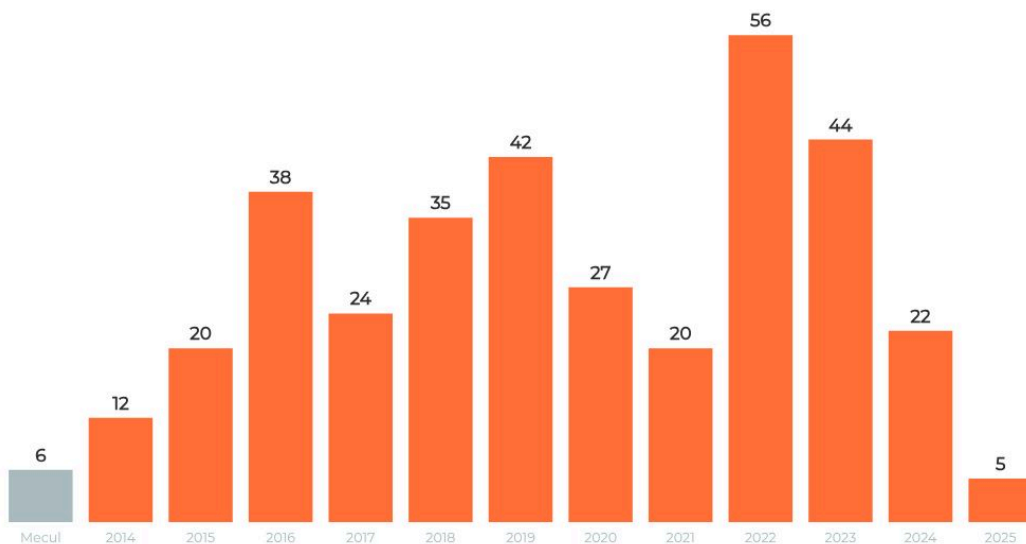

BMT malumatları • 2025 senesi mart 31 kününe köre
*2024 senesi BMT adam qaçıruv ameliyatları 2022 senesi yañıdan başlanğanını tasdiqladı

Birinci siyasiy cinaiy davalar

Qırım işğal olunğan soñ biraz vaqıt keçkeninen, havfsızlıq küçleri işğalge qol tutmağan insanlarğa qarşı, terrorcılıq em ekstremizmde ve, eñ azından, bir kere casuslıqta qabaatlap, cinaiy işler açıp başladılar. 2014 senesi siyasiy sebeplernen bağlı işler boyunca eñ azından 12 adam cevapkâr oldı, 2015 senesi cevapkârlıq yapqanlarınıñ sayısı, tahminen eki kere artıp, 20 adam oldı.

Cinaiy işleri cevapkârlar sayısınıñ yıllar boyunca dinamikası

OVD-Info [malumatları](#) - 2025 senesi mart 11 kününe köre

«QIRIM TERRORCILARI» İŞİNİŇ CEVAPKÂRLARI AQQINDA NE BELLİ?

- Oleg Sentsov — Qırım işğaline qarşı çıqqan Qırım kinorejisserı, «Avtomaydan"nıñ faali, (vsplıvaşka:

«Avtomaydan» — 2013 senesi Avromaydanğa qol tutmaq içün avtokolonna kibi meydanğa kelgen cemaat areketi). Onı terrorcılıq topluluqını teşkil etüvde (Cinaiy kodeksiniñ 205.4 maddesiniñ 1 qısmı), teraktlarnıñ yapuvı em azırlavı (Cinaiy kodeksniñ 205 maddesi) ve cenkâver silâlarınıñ aqsız saqlap tutmasında (Cinaiy kodeksniñ 222 maddesi) qabaatladılar. Tahqiqatnıñ fikirine köre, Sentsov «Yedinaya Rossiya» («Rusiye Birligi») ve «Russkaya öbşçina Krıma» («Qırımniñ rus cemiyeti») ofislerini yaqqan terroristik gruppasınıñ yolbaşçısı edi. Qabaatlağan tarafnıñ elinde Sentsovnıñ şu cinayetlikke bir de bir alâqası olğanınıñ iç bir delilleri yoq dep, israr etip turdı qorçalayıcılar. 2015 sene rejissörnı 20 yılğa mahküm ettiler. 2018 senesi o, bütün ukrain siyasiy mabuslarını azat etilmesi talabı ile açlıqı ilân etti, lâkin zorlap aşatması havfı sebebinden 145 künden soñ onı toqtatmağa mecbur oldı. Sentsov ukrain mabuslarınıñ azat etilüvi oğrunda küreşiniñ timsali oldı. Bundan ruhlanıp, çeşit insan aqlarını qorçalağan gruppalar siyasiy sebeplerden Rusiye apshanelerinde tutulğan ukrain mabusları aqqında malümatnı toplaş neşir ete başladılar, — «Sentsovnıñ cedveli» dep adlandırdılar. (vsplıvaşka: Sentsovnıñ cedveli — Rusiyede siyasetnen bağı sebepler ile takip olunğan ukrainliler aqqında, biraz dağınıq alda olğan, malümatlarınñ şartlı belgisi. Misal olaraq, 2018 senesi OVD-İFO şu aqta böyle umumiyleştirüv malümatnı teklif etti. Bağlantı:

<https://ovd.info/articles/2018/06/04/spisok-sencova-kto-vhodit-v-chislo...>). 2019 senesi Sentsovnı Rusiye ve Ukraina arasındaki mabüslar almaşuvı çerçivesinde azat ettiler.

- Aleksandr Kölçenko — Qırım anarhisti, antifaşist, student. Kölçenkoni terroristik teşkilâtınıñ iştirakçısı (Cinaiy kodeksniñ 205.4-nci maddesiniñ 2-nci qısmı) ve teraktlarnıñ iştirakçısı (Cinaiy kodeksniñ 205 maddesi) kibi qabaatladılar. Tahqiqatnıñ iddiasına köre, Aqmescitte «Yedinaya Rossiya» ofisiniñ yaqılması vaqtında student qaravullıq yapqan eken. Kölçenko sert rejimli koloniyada 10 yıl ceza çekmesine mahküm etildi. 2018 senesi Kölçenko, Sentsovğa qol tutuv

maqsadın, açıq tutacağını ilân etti, lakin bir qəç künden, sağlığı fənallaşqanı üçün, toqratmağa məcbur oldu. 2019 senesi Kılçenkonı Rusiye ve Ukraina arasındakı məbuslar almaşuvı çərçivəsində azat ettilər. .

- Aleksey Çirniy —tarih ocaı, terroristik təşkilâtının iştirakçısı kibi (Cinaiy kodeksniñ 205.4-nci maddesiniñ 2-nci qısımlı), terror aktına azırlıqta ve terror aktının yapuvında (Cinaiy kodeksniñ 205-nci maddesiniñ 2-nci qısımlı) ve cenk silâlarını elde etməkniñ suiqastında (Cinaiy kodeksniñ 222 –nci maddesiniñ 3-nci qısımlı Cinaiy kodeksniñ 30-nci maddesiniñ 3-nci qısımlının qullanmasınen) qabaatlanğan. Çirniy öz qabaatını tanıdı ve digər cəvapkârlarğa qarşı şaatlıq etti, soñ özü aňlatqanına köre —iskenceler altında olıp. Şu sebepten oña, başqalarına köre, yengilce cəza çıqardılar — yedi yıl sert rejimli koloniyada. Sentsov ve Kılçenkodan fərqli olaraq, Çirniyanı 2019 senesi məbúslar almaşuvına kirsətmədilər. 2021 senesi qural ayında müddəti bitkən soñ, Çirniy azat olunıp Ukrainağa ketti.

- Gennadiy Afanasyev — Qırım adliyecisi, fotograf ve faal, terroristik təşkilâtının iştirakçısı kibi (Cinaiy kodeksniñ 205.4-nci maddesiniñ 2-nci qısımlı) terror aktına azırlıqta ve terror aktının yapuvında (Cinaiy kodeksniñ 205-nci maddesiniñ 2-nci qısımlı) ve cenk silâlarını elde etməkniñ suiqastında (Cinaiy kodeksniñ 222 –nci maddesiniñ 3-nci qısımlı Cinaiy kodeksniñ 30-nci maddesiniñ 3-nci qısımlının qullanmasınen) qabaatlandı. Afanasyev qabaatnı boynuna aldı ve Sentsov ve Kılçenkoğa qarşı şaatlıq yaptı. Lakin soñra bunu iskenceler altında yapqanını bildirip, itirafını keri qaytardı. 2016 senes məbúslar almaşuvı programması çərçivəsində onı Ukrainağa qaytardılar.2022 senesiniñ ilk qış ayında (dekabr) Afanasyev cenkte elâk oldu.

«Hizb ut-Tahrir» davası boyunca taqipniñ başlanuvı

İşğal etilgen yarımada da çalışqan rusiye küçlüleri, siyasetnen bağı cinaiy işlerni başlamaq maqsadınen Rusiyede endi sınaq alınğan çeşit ameliyatlarnı qullanmaq talar. Hususan, olar işletken qabaatlavların büyük insan gruppalarına qarşı qullanması repressiyalarnı sistemalı seviyege keçire. Öyle sıq işletilgen aletlerden biri — 2003 senesi Rusiyede, terroristik teşkilât olaraq ilân etilgen, «Hizb ut-Tahrir» islam partiyasına alâqa olmasında qabaatlavdır. Ukrainada bu partiya qanuniy edi ve işğaldan evel Qırımda ukrain akimiyeti tarafından şu firqanın faaliyetinen bağı iç bir cinaiy iş açılmadı.

«HIZB UT-TAHRIR» AQQINDA NE BELLİ?

«Hizb ut-Tahrir» («Azat olunuv Partiyası») — XX asır İyerusalimde meydana kelgen islam diniy partiyası. Bu teşkilâtın maqsadı — bütün dünya musulman cemiyetlerini birleştiren devletni, halifatni ğayrıdan tiklenüvi. Şu maqsatqa irişmek vastaları olaraq «Hizb ut-Tahrir»de iç bir zorbalıqsız maarif ve halifat ğayelerini teşfiqatını qayd eteler. Bazı memleketlerde partiyanın faaliyeti sınırlı degil, lâkin çoqusında «Hizb ut-Tahrir» ya da qısmen sınırlanğan, ya da yasaq etilgen.

Resmiy sınırlavların miqyası ve olarnın qullanıluvı çeşit türlü ola: terroristik teşkilât olaraq tanımadan ve gruppanen eñ kuçuk birleşmege alâqa olğanında şeklerek, cinaiy taqip etüvden başlap (meselâ, Özbekistandaki kibi) siyasiy partiya kibi resmiyleştirmege yasaq etmek ve saylav protsesslerinde iştirak etmekni red etmesine qadar (Misal olaraq, Almaniyadaki kibi).

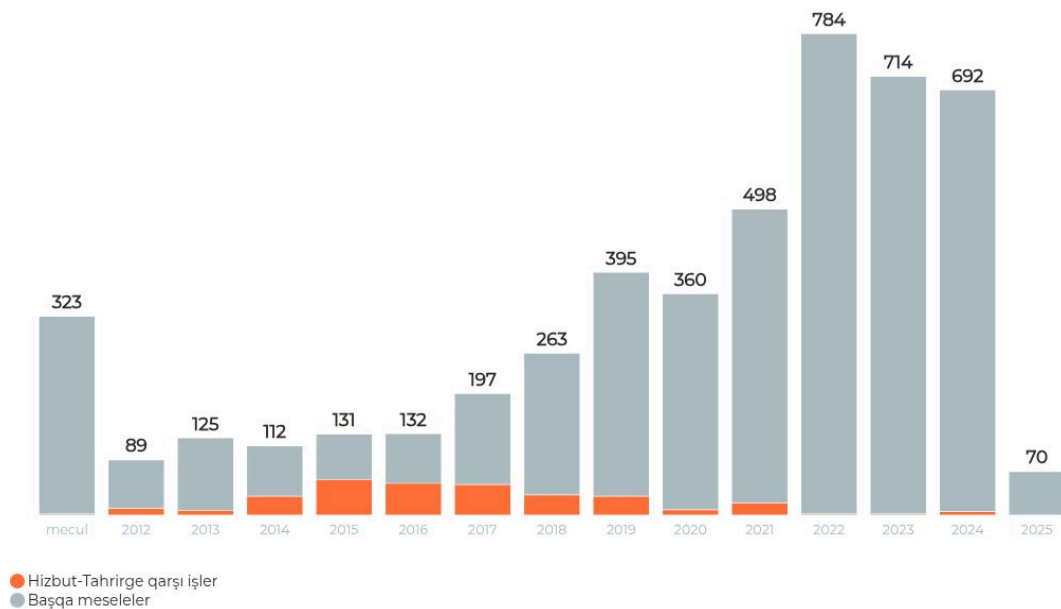
Firqanın vekilleri 2023 sene İsrailge ücüm etken Hamas boyeviklerine müsbet karakteristika bergenleri içün, yaqınlarda teşkilâtı Büyük Britaniyada da yasaq ettiler. Bunen birge partiyanı ne Rusiyede, ne de diger bir memleketlerde real zorbalıq vaqiaları üstünde iç tutmadılar.

2003 senesi RF Yuqarı mahkemesi bir üküm ile bir sıra islam teşkilâtlarını terrorcı olaraq tanıp, olarnı Rusiye Federatsiyasınıñ territoriyasında yasaq etti. Yuqarı mahkemeniñ mezkür qararında «Hizb ut-Tahrir"ge tek bir abzats bağışlanğan (vsplıvaşka: RFniñ Yuqarı mahkemesiniñ qararından tsitata: «„Hizb ut-Tahrir“ („İslam azatlıq fırqası“) — birinciden, ealiniñ ekseriyetini musulmanlar terkip etken regionlarda, şu sırada Rusiye ve SNG memleketleri de, „Bütündünya islam Halifatını“ ğayrıdan tiklemek, islam olmağan memleketlerini yoq etip, islam ükümdarlığınıñ temelini qoymaq maqsadı olğan teşkilâttır. Faaliyetiniñ esas şekilleri: cenkâver islam teşviqatı başqa dinlerge dayanmamazlıqnen birikip kele; faal sürette tarafdarlarınıñ verbovkası cemiyetni bölmek maqsadı ile aktiv çalışuv (birinciden, küçlü maaliyeviy destegi olğan teşviqat). Yaqın Şarq ve MDB bazı memleketlerinde (Özbekistan) qanun ile yasaq etilgen») ve mında firqa ve onıñ faaliyeti muayyen olmağan, umumiy sözler ile tasvirlene.

RFniñ Yuqarı mahkemesi ükümi ile bir sıra uqukiy sualler baĝlı. Hususan, 2006 senesi yaznıñ ortalarına qadar yasaq etilgen teşkilâtlarnıñ cedveli resmen neşir olmadı, şunıñ içün menfaatlı taraflar şu ükümge şikâyet yazmaĝa imkânları olmadı. Appelâtsiya yazmaq içün qaçırılğan müddetlerni ğayrıdan qaytarmaq intıluvları muvafaqiyetli olmadı.

OVD-İnfonıñ esaplarına köre, 2012-2013 seneleri episi siyasetnen baĝlı taqiqlerniñ arısında «Hizb ut-Tahrir» tarafdarlarnıñ payı 6%-dan 12%-ğace teşkil ete edi

Qırım işğalinden soñ, «Hizb ut-Tahrir”de iştirak etüvinen baĝlı siyasiy sebepli taqiqlerniñ payı arttı

OVD-Info məlumatları - 2025 senesi mart 11 künnəyə köre
*Rusiyanın episi regionları esapqa alınğan, işğal etilgen Qırım esaplarğa kirsetilmegen

* A Flourish data visualization

Rusiye havfsızlıq küçleri 2015 seneniñ başında yarımada «Hizb ut-Tahrir»ge alâqadarlığı sebebinden birinci taqipni başladılar. Keççe o «Aqyar gruppasınıñ davası» kibi belli oldı.

«AQYAR GRUPPASI»NIÑ DAVASI AQQINDA NE BELLİ?

- 2015 sene qara qış ve çeçek aylarında Aqyar civarınıñ Baydar köyünde musulmanlarınñ tevqifleri olıp keçti. Qırımtatarları Ruslan Zeytullayev, Yuriy (Nuri) Primov, Rustem Vaitov ve Ferat Sayfullayev apsqa alındı. Olarnı terrorcılıq gruppasını teşkil etüvi ve şu gruppada iştirak etüvinde qabaatladılar (Cinaiy kodeksniñ 205.5 maddesi). Tahqiqatnıñ iddiasına köre, olar «Hizb ut-Tahrir»niñ iştirakçıları edi, lâkin isbatlav tek gizli şaatnıñ sözlerine (vsplıvaşka: Gizli şaat — havfsızlığını qorumaq maqsadı ve qabaatlanğan taraf ve diger menfaatlılar tarafından basım ve qorquzmalarınıñ ögünü almaq maqsadı ile saqlanılğan şahıslar. Başqa bir sıra memleketlerde olğanı kibi, Rusiyede de olarnıñ delâletlerini

cinaiy protsesslerde işleteler, hususan terrorcılıq, ekstremizm, korruptsiya ya da teşkilâatlanğan cinayetçiliknen bağlı işlerde. Öyle şaatlarınñ sözlerini teşkermeye imkânlar yoq.) ve şübeli dinşinaslıq ekspertizasına esaslanı edi. (vsplıvaşka: «Qırım birdemligi"niñ malümatlarına köre, «dinşinaslıq ekspertizasını din ve, hususan, islam boyunca teren bilgileri olmağan medeniyetşinaslıq ve filologiya mütehassısları yaptı».

● <https://crimean-solidarity.org/cases/delo-xizb-uttaxrir-16>.

Tahqiqat bir buçuq yıldan ziyade devam etti. 2016 sene ilk küz ayında (sentâbr) Şimal-Kavkaz rayonu arbiy mahkemesi Primov, Vitov ve Sayfullayevni umumiy rejimli koloniyasında 5 yılğa, Zeytullayevni ise 7 yılğa mahküm etti. Tahqiqat devamında Zeytullayevni terrorcı teşkilâtınıñ teşkil etüvinde (Cinaiy kodeksniñ 205.5 maddesiniñ 1 qısmı) qabaatlay ediler, lâkin birinci instantsiyanıñ mahkemesi qabaatlavını «iştirak etüvge» deñiştirdi (Cinaiy kodeksniñ 205.5 maddesiniñ 2 qısmı). Keççe Zeytullayevniñ ükümini ğayrıdan baqıp, onı teşkilâtçı olaraq tanıdılar ve müddetini 12 yılğa qadar çoqlattılar, ondan son ise RF-niñ Yuqarı mahkemesi cezanı sertleştirip, onı 15 yılğa sert rejimli koloniyağa qapattı. Zeytullayev qabaatnı boynuna almadı ve narazılıq kösterip, eki defa açlıq ilân etti.

Bu dava Qırımdaki musulmanlarğa qarşı kütleliy repressiyalar içün yollarnı açtı, em çoqusı allarda qırımtatarlarğa nisbeten. Uquq qorçalayıcılarınñ fikirlerine köre, «Hizb ut-Tahrir"nen bağlı davalar siyasiy sebepli edi. Uquq qorçalayıcı «Memorial» merkezi, onıñ yoq etilüvinden soñ «Memorial», «Siyasiy mabuslarğa destek. Memorial» adlı mustaqil uquq qorçalayıcı leyhası çoq yıllar devamında rus akimiyetiniñ «Hizb ut-Tahrir"de iştirak etüv qabaatlavları boyunca cinaiy taqipleriniñ ameliyatını nezaret etmekte. Leyhanıñ siyasiy mabüsları cedvelinde, monitoring devamında öyle 412 (vsplıvaşka: 2925 sene saban ayınıñ 17 kününe — 306 adam azatlıqtan marum etilgen) cevapkâr Rusiyenen işğal etilgen Qırım ve Aqyar boyunca qayd etildi.

«Memorial»nın malûmatlarına binayen, havsızlıq küçleri muntazam olaraq mevcut olmağan cinayetler boyunca «Hizb ut-Tahrir»de iştirak etmesinen bağılı cinaiy işlerni uyduralar. Aynı zamanda havfsızlıq küçleri terrorcılıq maddeleri boyunca qabaatlanğanlarnı zorbalıq areketlerinde degil, tek firqanıñ özünen alâqaları olğanında qabaatlaylar. Qabaatlağan taraf kütleviy tarzda işançsız deliller ile faydalana, misal olaraq, gizli şaatlarnı işlete, ya da tintüv vaqtında gizliden edebiyat qıstıra.

Bundan da ğayrı, iddia etilgen cinayetlerge köre, tainlengen cezalar uyğunsız, qarardan ziyade ciddi — 20 yılğa qadar, eger de terrorcı teşkilâtnıñ faaliyetini teşkil etüvi qabaatlav ile olsa— ömürlik müddetinece (vspl: uquq qorçalayıcılarınıñ malûmatlarına köre, eñ büyük — 24 yılğace müddetni

«Hizb ut-Tahrir»ge alâğadarlıqta qabaatlanğan Başqortostan Cumhuriyetinden olğan Rinat Nurlıgayanovğa berdiler. Qırımda, aynı böyle iş boyunca, eñ devamlı müddet — 20 yıl edi, öyle üküm Ansar Osmanovğa çıkarılğan). «Memorialda» qayd eteler ki, cemaat arasında islamofobiyanı darqatqan devlet teşfiqatı da taqip etilgenlerge qarşı çalışa.

«HIZB UT-TAHRIR» İŞLERINE NISBETEN AVROPA İNSAN AQLARI MAHKEMESİNİN (AİAM) AMELİYATI AQQINDA NE BELLİ?

Avropa insan aqları mahkemesi «Hizb ut-Tahrir» faaliyetiniñ sınırlanuvinen bağılı insan aqlarınıñ bozuluvı meselelerini bir kaç kere baqtı, misal olaraq, Rusiyeden Özbekistanğa ya da Tacikistanğa (anda cinaiy cevapkârlıqqa tartılması havfinen birge) ekstraditsiya aqqında işler (vspl: Misal olaraq, 2008 sene Özbekistanğa ekstraditsiya ve, ihtimal, soñra Ismailov and Others v. Russia «Hizb ut-Tahrir» ile bağda olğanı içün cinaiy cevapkârlıqqa çeküv aqqındaki iş. Bazı aspektlerde Avropa mahkemesi adaletli mahkeme aqqı bozulğanını, şahsiy serbestlik aqqınıñ bozuluvı ve Rusiyeden Özbekistanğa ekstraditsiya yapıluv vaqtında arizacılarınıñ iskencelerge

oğramamaq aqqınıñ ihtimallı bozuluvını kördi. Bu işte Avropa mahkemesi islam firqasınıñ mefküre ve faaliyetini talil etmedi. Rusiyeye nisbeten diger aynı işler: Muminov v. Russia (Özbekistanğa ekstraditsiya), Khodzhayev v. Russia (Tacikistanğa ekstraditsiya), Karimov v. Russia (Özbekistanğa ekstraditsiya), Gafarov v. Russia (Tacikistanğa ekstraditsiya), Yakubov v. Russia (Özbekistanğa ekstraditsiya), Khodzhamberdiyev v. Russia (Özbekistanğa). anda cinaiy cevapkârlıqqa tartılması havfinen birge Rusiyeden Özbekistanğa ya da Tacikistanğa.

Avropa insan aqları mahkemesiniñ «Hizb ut-Tahrir» meselesinen bağı tecribesiniñ esas momenti Hizb ut-Tahrir and Others v. Germany oldı. 2012 senesi Avropa insan aqları mahkemesi, 2003 senesi Almaniyada firqanı vesiqalaştırmasınıñ yasaq etilüvi aqqında işni teşkergende, ilk olaraq «Hizb ut-Tahrir»niñ faaliyeti ve mefküresi boyunca tefsilâtlı talilni taqdim etti.

Avropa mahkemesi *ratione materiae* printsipine —şikâyet etilgen beyanatlarnıñ ve areketlerniñ Avropa konventsiyası degerlikleriniñ uyğunsızlığına esaslanaraq (Avropa mahkemesiniñ ögünde arizacılar din serbestligi aqqınıñ sınırlanması aqqında (İnsan aqları avropa konventsiyasınıñ 9-ncı maddesi — AİAM), ifade etmekniñ sınırlanması aqqında (AİAM-niñ 10-nci maddesi), birleşme serbestligi aqqınıñ (AİAM-niñ 11-nci maddesi), diskriminatsiya yasaqlanmasinen beraberlikte adaletli mahkeme oluvınıñ aqqı (AİAM-niñ 6-ncı ve 14-nci maddeleri) sınırlanması aqqında sualler qoyuldı, ve bularnen birge diskriminatsiya yasaq etilüvinen beraberlikte semereli uquqiy vastalarınıñ yoqluğı (AİAM-niñ 13-nci ve 14-nci maddeleri) ve mülk uquqı (AİAM-niñ 1-nci protokolı)

Avropa mahkemesi bazı arizacılarınñ İsrail — Felestin davası aqqında fikirlerini ayırı tenqitke oğrattı, çünki olar İsrailde terroristik ücümeleriniñ ihtimalını ve şu sebepten tınç sakinler qurban olmaq imkâniyetini aqlap, İsrail devletiniñ mevcut

olmaq aqqını red ete ediler. Aynı zamanda AİAM (Avropa İnsan Aqları Mahkemesi) qayd etti ki, Almaniyaniñ içtimaiy nizamı İsrailnen mahsus alâqalarını közdə tuta. Şu cümleden akimiyet [FRG] İsrail devletiniñ havfsızlığı boyunca öz ayrı bir mesülietini qayd etti (64 p.) partiya iddia etken bozuvlarınıñ iç birini tanımadı (74-nci p.).

«Hizb ut-Tahrir» boyunca Rusiyeye qarşı açılğan işlerde 2013 sene AİAM-niñ Kasymakhunov and Saybatalov v. Russia davası boyunca qararı pretsedent oldı. Özbekistan vatandaşı Yusup Qasımahunov ve Rusiye vatandaşı Marat Saybatalov 2004 senesi boş ayında (noyabr) ve 2005 senesi orta küz ayında (oktâbr) «Hizb ut-Tahrir»niñ faaliyetinde iştirak etkenleri içün Rusiye mahkemeleri tarafından cinaiy cemiyetniñ yaratıvında (Cinaiy kodeksniñ 210-ncı maddesi) ve terrorizmge qol tutuvda (Cinaiy kodeksniñ 205.1-nci maddesi) qabaatlanıp, sıranen yedi yıl dörd ay ve beş yıl altı ayğa mahküm etildiler; bunen beraber Seytablayevni daa ekstremist teşkilâtta iştirak etmekte de qabaatladılar (Cinaiy kodeksniñ 282.2-nci maddesiniñ 2-nci qısmı).

Avropa mahkemesi tek bir, Seytbatalovğa nisbeten, bozuluvni tanıdı: onıñ bu qısımdaki cezası doğrudan-doğru Yuqarı Mahkemeniñ 2003 senesiniñ qararına bağlı, çünki qerar onıñ mahküm etüvinden soñ derc etilgen edi ve bu fakt, ceza çıxaruv tek qanun esasında olmalı, degen printsipni boza (Avropa Konventsiyasınıñ 7-nci maddesi).

AİAM-niñ bu qararından soñ, Rusiyede islam fırqasında iştirak etkeni içün takip etilüvinen bağlı işler boyunca AİAM-ge ariza yazğanlarınıñ tek iskenceler, adaletli mahkemege aqlarınıñ protsessual bozuluvı ve tevqif vaqtında yol bergen protsessual bozuluvlar boyunca meselelerni kötermeye imkânları qaldı. Ancaq tayinlengen pretsedent ameliyatı boyunca «Hizb ut-Tahrir»de iştirak etkeni içün qabaatlanğanlar endi din serbestliginiñ sınırlanması aqqında şikâyet etmek imkânını coydılar.

Aynı zamanda, 2024 senede Ukrainanıñ Rusiyeye qarşı (re Crimea) şikâyeti boyunca qararında, Avropa Mahkemesi «Hizb ut-Tahrir"ge nisbeten evelki neticeleri Almaniya ve Rusiyeye dair olğanını qayd etti, çünki anda şu teşkilât devlet akimiyeti tarafından yasaq etilgen. Lâkin Qırım meselesinde, Ukrainada teşkilât yasaq olmağanını köz ögüne alaraq, Avropa Konventsiyasınıñ ifade, toplaşmaq ve birleşmek serbestliginiñ qorçalanuvı maddeleri (10 ve 11-nci maddeleri) «Hizb ut-Tahrir"niñ iştirakçılarına da darqala.

SIZIQLI VAQIALAR CEDVELİ (H-YILLAR, U-DAVA İŞTİRAKÇILARI)

Перевод названия графика: İşğal etilgen Qırımda taqiqlerniñ sayısı Rusiyeniñ çoqusı regionlarınıñ taqiqlerinden üstün çıqa.

TOPLAŞUVLAR SERBESTLIGINİŇ BASUVI

Rusiye yakimiyeti yarımada territoriyasında repressiv tertipleriniñ pekitüvi tedbirlerinden daa birisi — toplaşuvlar serbestliginiñ basuvı (vspl: Aşağıda muzakere etilgen allar tek toplaşuvlar serbestligine dair degil, olar işğal etilgen yarımada repressiyalar kompleksiniñ bir qısınıñ teşkil eteler. Aynı zamanda, olar Qırımdaki narazılıqlar cinaiy işniñ açılması içün sebep olmaq mümkünligini köstergen birinci vaqialar edi). ve halq toplaşuvlarınıñ iştirakçılarını kütleliy qalabalıqlar teşkil etüvi ve akimiyet vekillerine nisbeten zorbalıq qullanuvında qabaatlavlar boyunca taqip etüv oldı.

Böylece, 2014 senesi kiçik aynıñ (fevral) 26-nda Qırım yuqarı Şurası binasınıñ yanında 2 miting olıp keçti. Olarnıñ birini, Qırım Rusiyeniñ terkibine kirilmesine qol tutqan, «Rus birligi» («Russkoye yedinstvo») teşkil etti. Ekincisi — qırımtatar Meclisi (vspl: Qırımtatar halqınıñ Meclisi 1991 senesi qırımtatarlarınıñ temsil organı olaraq, milliy uquq ve menfaatlarnı qorumaq içün yaratıldı. 2016 senesi Rusiyede, ekstremist teşkilâtı kibi, yasaq etildi.) teşebbüsinen

toplanılğan mitingniñ iştirakçıları yarımada Yuqarı Şuraniñ toplaşuvına keder etmekni planlaştırdılar, çünki bu sessiyada Qırım statusını tainlemek maqsadinen referendum çağırılması aqqında qarar qabul oluna bile edi. Rusiye tarafdarları ve ukrain tarafdarları mitingleriniñ arasında çatışma oldı ve onıñ neticesinde 30 adam zarar kördi, 2 insan elâk oldı.

Qırımtatar ve Rusiye tarafdarları faalleriniñ Qırım Yuqarı Şurasınıñ divarları yaqınındaki qarşı turma mitingi, Qırım 2014 sene kiçik ayınıñ 26-sı / Volodimir Pritulaniñ fotosı, «Kırım. Realii» (RFE/RL)

Narazılıqlarnıñ neticesinde Yuqarı şuraniñ oturuşı başqa vaqıtqa keçirildi. Bir yıldan Rusiye Tahqiqat komiteti kiçik aynıñ (fevral) 26-nda yüz bergen vaqialardan soñ cinaiy iş açtı ve, böyle etip, Rusiye qanunlarınıñ tesirini referendumdanda evelki zamanğa (yani işğal etilgen territoriyanı özü yurisprudentsiyası altına keçirmezden evel) genişlete.

KIÇIK AYI 26-NIÑ İŞİ İŞTIRAKÇILARINA NE OLDI?

- Meclis başınıñ muavini Ahtem Çiygozı 2015 senesi, iddia etilgen adiselerden tahminen bir yıl keçken soñ, tevqif ettiler.

2017 senesinde onı, 2014 sene kiçik ayıñ 26-ndaki qalabalıqlarıñ teşkil etüvinde qabaatlap, umumi rejimli koloniyasına 8 yılğa mahküm ettiler (Cinaiy kodeksniñ 212-nci maddesiniñ 1 qısmı), lâkin biraz vaqıttan Çiygoz, afu etilip, ukrain, rus ve turk taraflarınıñ razılaşması ile, Turkiyege teslim etildi.

- Şu narazılıqlarda iştirak etmesinde qabaatlanıp mahküm etilgen diger qırımtatarlarına (Cinaiy kodeksniñ 212-nci maddesiniñ 2 qısmı) şartlı müddetler tain etildi. Ali Asanov ve Mustafa Dermencige — dört buçuq yıl, Arsen Yunusov ve Eskender Kantemirovge — dört yıl, Eskender Emirvaliyevge — üç buçuq yıl. Rus tarafdamları mitinginiñ bazı iştirakçıları bu dava boyunca şaatlıq etti, lâkin iç birisi maznunlar sırasına kirsetilmedi.

- 2014 sene kiçik ayıñ 26-ndaki çatışmalar boyunca esas mahkemeler tek 2018 senesi ekünlendiler. 2021 senesi, rusiye akimiyeti tarafından tainlengen Yuqarı Qırım mahkemesi, qırımtatar Meclisiniñ başlığı Refat Çubarovnı, isyanlarını teşkil etüvinde qabaatlap, ğıyaben 6 yıl azatlıqtan marum olmasına mahküm etti (Cinaiy köldeksiniñ 212 maddesiniñ 1 qısmı).

Diger emiyetli miting 2014 senesi quralnıñ 3-nde ötkerildi. Ondan bir ay evelsi Rusiye akimiyeti qırımtatar milliy areketiniñ yolbaşçısı, Yuqarı Radanıñ deputatı, 1991-2013 seneleri Meclisniñ reisi, belli sovet dissidenti Mustafa Cemilevge Rusiye territoriyasına kirmekni yasaq etti ve şu yasaqnı Qırım territoriyasına da keniş etti. Qırımtatar cemaatı bu yasaqnı Rusiyeniñ yarımada da itibarlı cemaat erbabını ayırmaq areketi kibi tanıdılar. Qural ayınıñ 3-nde Cemilevniñ tarafdamları Qırım ile memuriy sınırdı toplaşıp, milliy areketiniñ lideri yarımadağa qaytmağa tırışqanda, onı qarşılamaq içün keldiler. Narazılıq iştirakçıları Ermeni-Bazar sınıır noqtası yanındaki rusiye askerleriniñ kordonını bozıp keçken soñ, uquq qorçalav organları ve «Berkut» hadimlerinden başlanğan çatışmalar vaziyetni daa pek kerginleştire. (vspl: «Berkut» —

Yevromaydanniñ bastıruvında iştirak etken ukrain mahsus küçleriniñ bir bölügi. 2014 senesinden soñ o, Kiyevge boysunmaqтан red etip, Rusiye İçki işler nazirliginiñ terhibine integratsiya olundılar. Qırımtatarlarınıñ ilk narazılıq aktsiyalarını bastırmaq içün «Berkut» hadimleriniñ çağırılması — simvolik manasını taşıyır.). Bu vaqiyalarğa cevaplanaraq, Rusiye akimiyeti narazılıq aktsiyasınıñ iştirakçılarına qarşı cinaiy işler açıp başladı.

Ermeni-Bazardaki Rusiye sınır noqtası taraf ketken qırımtatarlar kolonnası, 2014 sene qural ayınıñ 3 / Foto: «Kırım. Realii» (RFE/RL)

QURAL AYI 3-NDE ÖTKERILGEN MITINGNİŇ İŞTIRAKÇILARINA NE OLDI?

- Kütleviy tedbirlerniñ ötkerilmesi qanunlarınıñ bozuluvı içün onlarnen insanlar memuriy mesülietke çekildiler (Memuriy cinayetler kodeksiniñ 20.2 maddesi.), tamam bu işlerde rusiyeniñ «miting maddesi» ilk olaraq işğal etilgen yarımadañıñ territoriyasında işletilgen edi; çoqusı allarda olarğa 10 biñden 40 biñgece cöreme tayinlendi.

- Mitingniñ beş iştirakçısı — Musa Abkerimov, Rustam Abdurahmanov, Tair Smedlâyev, Edem Osmanov ve Edem Ebulisovğa qarşı devlet hadimlerine nisbeten zorbalıqı qullanğanlarında qabaatlap, cinaiy işler açıp (Cinaiy kodeksniñ 318-nci maddesi), apsqa aldılar.

- Keççe, cinaiy işniy episi iştirakçılarını Vladimir Putinniñ Qırımdaki vekili mesleatçısı Eskender Bilâlovniñ kefaletine berip, azat ettiler. Soñra Rusiye nezaretindeki mahkeme cevapkârlarnıñ dördünü da qabaatlı tanıp, böyle cezaları tayinledi: Abkerimovge — şartlı 4 yıl 4 ay, Smedlâyevge — şartlı eki yıl, Osmanovğa — şartlı bir yıl, Ebulisovğa — 40 biñ rublelik cöreme.

- 2016 seneniñ qara qış ayında (yanvar) Mustafa Cemilevge qarşı cinaiy işniñ açılıvı aqqında belli oldı. Onı 2014 sene qural ayı 3-de (may) sınırnıñ uquqsız keçüvinde (Cinaiy kodeksiniñ 322 maddesi), bunen birge (vspl: Soñki eki qabaatlav Mustafa Cemilevniñ oğlu Hayserge nisbeten açılğan cinaiy işlernen baǵlı edi — o, 2013 senesi babasınıñ silâsından qoranta dostu Fevzi Edemovni ihtiyatsızlıqtan atıp öldürdi. Şu iş boyunca ukrain akimiyeti tahqihni alıp bardı ve 2015 senesi Qırımda üküm sürgen qanunğa köre, Hayserni 5 yıl 3 ayğa qadar mahküm etken. Lâkin işğalden soñ rusiye akimiyeti şu işni ğayrıdan açıp öz tahqiqatnı keçirdi ve oña köre Hayser Cemilevni 5 yıl Astrahan koloniyasına mahküm etti. Şu vaqia ile faydalanıp rusiye akimiyeti ğıyaben sürette Mustafa Cemilevge de qabaatlavlar qoştı.), daa silâ ve cenkâver silâlarını qanunsız saqlanuvında (Cinaiy kodeksniñ 222-nci maddesi) ve ateşli silâların ihtiyatsız qullanuvında (Cinaiy kodeksniñ 224-nci maddesi) qabaatladılar. Qorçalayıcı taraf bir qaç kere çoqusı qabaatlav delillerinde yüz bergen yañlışıqlarğa diqqatnı celp etken edi. 2022 sene çeçek ayında Ermeni-bazar şeer mahkemesi ğıyaben Mustafa Cemilevni 2 yılğa azatlıqtan marum etmek qararını çıqardı ve bir kereden ulu Vatan cenki ğalebesiniñ 70-yıllığı munasebeti ile oña amnistiyanı işletti. Bir aydan ise prokuraturanıñ talabı ile Rusiye nezaretindeki Qırım Yuqarı

mahkemesi qararnı ğıyaben sertleştirip, dört yıl real apis cezasına değiştirdi.

Devlet teşviqatı mahsus cemaat ögünde ukrain tarafdarlardı olėan qırımlıları zorbalıq etken ve nizamsızlıqlardı teşkil etken havflı tertip bozucıları kibi köstere edi. Aynı zamanda, qural ayınıń 3-de cevapkrlardı kefaletke azat etkenleri köstere ki, yarımada repressiv tertipniń quruluví vaqtında rusiye akimiyeti öz opponentlerine nisbeten biraz yımşaqça tesir vastalarını qullanmağa tırışa edi.

KİV (kütleviy informatsion vastaları) ve assotsiatsiyalarėa qarşı cm

Toplařuvlar serbestliginiń basuvinen birge, rusiye akimiyeti grajdan cemiyetiniń diger institutlarını da muntazam srette sıqıp bařladı. Darbe astına KİV (kütleviy informatsion vastaları) ve mustaqil cemaat teřkiltları da tüřti.

Endi 2014 sene saban (mart) ayından bařlap, jurnalistik tedqiqatlarınıń Merkezi jurnalistler aqlarınıń bozuví boyunca 85 adiseni belgiledi, řu sırada em tecavuz, em uruv, em cemaat informatsiya iriřviniń sıńırlavı, em tsenzura aktları. Kiçik ve saban aylarında (fevral-mart) rusiye akimiyeti yarımadańıń telefon ve radio yayınlarından ukrain mediaresurslarını zorlap çıqardı ve yarımadańıń eń büyük «Kırım» GTRK (devlet teleradonkompaniyası) ve «Yalta» TRK televizion merkezlerini öz nezareti altına aldı. Çoqusı ukrain internet resursları, řu sırada rusiye qanunları tarafından resmiy olaraq yasaq olunmaėan soyları bile, qapaldı.

Roskomnadzor KİV-nı ğayrıdan rusiye qanunları boyunca cedvelge alınmağa mucbur etti. Jurnalist uquqlarını qorçalav Komiteti qayd etkeni kibi, Qırımda iřėalden evel çalışqan KİV-larınıń 92% yańı qaideler boyunca ğayrıdan registratsiyanı keçip olamadı. Böyle bürokratik ve teşkiliy sıńırlavlardan ğayrı, ukrain ve çetel jurnalistlerine vaqıt-vaqıttan yarımadańıń territoriyasına kirmekni yasaq ete tura ediler.

2015 sene kiçik ayında küçlüler Qırımda jurnalistlerge qarşı, Anna Andriyevskayağa nisbeten, birinci cinaiy işlerden birini açtılar. Jurnalistkanı Rusiye territorial bütünliginiñ bozuvına çağıruvlarda ğıyaben qabaatladılar (Cinaiy kodeksniñ 280.1 maddesi). Soñra jurnalistlerniñ taqip etüvleri sıqlaştı.

2023 senesi «KırımSOS» uquq qorçalayıcı teşkilâtı 2014 senesinden başlap Qırımda taqip etilgen 19 professional ve grajdan jurnalistlerniñ (Qırımdaki grajdan jurnalistleri— bu mütehassıs olmağan, amma işğal etilgen Qırımda episi insan aqlarınıñ bozuluvlarını vesiqalaştırğan ve aydınlatqan, videoğa çekken, video yayınlar yapqan ve siyasiy taqipler aqqında malümatlarını darqatuvinen oğraşqan reportörlardır. Olarnıñ çoqusı «Qırım birdemligi» («Krimskaya solidarnost») teşebbüsinen bağlı ve taqip oluna, hususan, «Hizb ut-Tahrir» teşkilâtına alâqaları olğanında qabaatlanalar.) cedvelini bastırdı. Olarnıñ arasından 16 adam o zaman apsta buluna edi (vspl: «Qırım birdemligi» ve «ZMINA» uquq qorçalayıcı merkezniñ malümatlarına binayen, 2025 senesi saban ayınıñ (mart) 17 künü vaziyetine köre, eñ azından 18 Qırım jurnalisti apsqa alınğan edi.).

İşğal etilgen Qırımda ATR kanalınıñ qapatıluvı ve onıñ hadimleriniñ taqip etilüvi, KİV mustaqilliginiñ sıñırlavında müim bir belgi kibi olğan edi.

- 2015 senesi Qırımniñ qırımtatarca yayınlanğan üç telekanalından biri — ukrain ATR telekanalı, Roskomnadzor oña litsenziya bermekten red etken soñ, ATR öz işini toqtattı. Qırımniñ uquqsız işğali devamında telekanal Ukraina territorial birliginiñ tarafdarı olaraq, Qırımda olıp keçken vaqialarnı canlı efirde yayınlamağa çalıştı. Roskomnadzor telekanal qapatuvınıñ resmiy sebebi — vesiqalarınıñ tizilgeninde yañlışlıqlar tapılğanını belgiledi ve öz areketlerinde siyasiy sebeplerni tapmadı. Qırımtatar halqınıñ Meclis temsilcileri telekanalını resmiyleştirmekten red etilmesi — BMTniñ tamır halqlarınıñ aqları aqqında Deklaratsiyasınıñ 16-ncı maddesini bozğanı aqqında bildirdiler

- Çeçek aynıñ (aprel) 21-nde, Aqmescitte, RF tahqiqat komitetiniñ hadimleri ATR telekanalıniñ operatorı Eskender Nebiyevniñ kvartirasında tintiv keçirdiler. Ondan soñ onı tavqif ettiler, ertesi künü ise aps ettiler. Nebiyev 2014 sene kiçik aynıñ 26-nda kütleliy nizamsızlıqlarda iştirak etti dep, qabaatladılar (Cinaiy kodeksniñ 212 maddesi). 2015 sene orta küz aynıñ (oktâbr) 12-nde Nebiyevni eki buçuq yılğa şartlı mahküm ettiler.

- 2015 sene boş ayında (noyabr) ATRniñ ofisinde ve kanal hadimleriniñ evlerinde, Qırımda ve Moskvada, telekanalıniñ baş direktorı Lenur İslâmovniñ cinaiy mesûlietinen bağılı tintüvler ötkerildi (vspl: Soñdan İslâmovnı qanunsız silâli birleşme teşkil etkeninde (Cinaiy kodeksniñ 208 maddesi), «Qırımniñ energetik blokadasinen» bağılı diversion areketler yapqanında (Cinaiy kodeksniñ 281 maddesi), Rusiye territorial bütünliginiñ bozuvına çağıruvlarda (Cinaiy kodeksniñ 280.1 maddesi) qabaatlap, ğıyaben 18 yılğa mahküm ettiler.

Şu zaman Qırımniñ ticaret ile bağılı olmağan sektorında mecburiy aldı ukrain teşkilâtlarını mecburiy çıkarıp, olarnıñ yerlerine rus teşkilâtlarını kirsete ediler. Ondan evel yarımadañniñ territoriyasındaki NKOLar, rusiye qanunlarına köre ğayrıdan cedvelge alınmaları lâzim edi. Bazı allarda, rusiye adliye nazirligi qırım teşkilâtlarınıñ vesiqalarında sanki hatalar tapıp, cedvelge almasından red ete edi

Bunen birge bazı Rusiye akimiyetiniñ tarafını tutqan Ticaretnen bağılı olmağan teşkilâtlar (NKO) Qırımda öz filiallarını açıp, yarımadañniñ cemiyyet meydanında qapalayatqan ukrain teşkilâtlarınıñ yerlerini ala başladılar, misal içün Rusiye adliyecileriniñ birleşmesi (Assotsiatsiya yuristov Rossii), «İşkuzar Rusiye» («Delovaya Rossiya»), Rusiye tiremesi («Opora Rossii»). Akimiyet tarafından qırımtatarlarnıñ rusiyeperest areketleri yaratıla ve desteklene edi.

Rusiye akimiyeti mustaqil assotsiyalarnı da kriminallaştırıp başlay. Olarnıñ Şu yolda qırımtatar halq Meclisini ekstremist teşkilâtı olaraq ilân etilmesi müim basamaqlardan biri edi. Bu vaqia 2016 sene yüz berse de, Mecliske qarşı taqiqler daa 2014 senesi başlağan edi.

İçtimaiy ve grajdan işlerinen meşğul olğan Meclis böyle statusını alğan ilk teşkilâtlarından biri oldı ve şu status onıñ episi hadimlerini qanundan tış qoydı.

Bir taraftan o Rusiye akimiyetiniñ tenqidiy baqqan içtimaiy-siyasiy teşkilâtlarını bastıruv umumiy tendentsiyasına uyğun kele em işğal olunğan Qırımniñ böyle bir teşkilâtına nisbeten ekstremizmge qarşı qanunlarnıñ işletilüvi akimiyetniñ yarımada grajdan cemiyetini daa da sert basmaq niyetinen bağı olmaq mümkün. Diger taraftan Qırımdaki böyle mualif grajdan faallik çoqusı allarda qırımtatar milliy-etnik musulman gruppası tarafından kösterile edi. Şu zaman Rusiye territoriyasında ekstremistlikke ve terrorcılıqqa qarşı qanunlar çeşit türlü diniy azlıqlarğa nisbeten endi şiddet ile qullanıla ediler. Biraz keççe akimiyet ekstremistlikke qarşı qununlarnı rusiye siyasiy ve cemaat birleşmelerine nisbeten de işletip başlaycaq. Şu sırada birinci olaraq 2021 senesi korruptsiyağa qarşı küreş Fondu (Fond börbı s korruptsiyey) yasaq etile.

2014 senesi ilk küz ayında (sentâbr) Meclis binasında, teşkilât iştirakçılarınıñ ve faallerniñ evlerindetintüvler keçti. Havfsızlıq küçleri Meclis muavini Ahtem Çiygoznı kiçik aynıñ (fevral) 26-nda nizamsızlıqlarnı teşkil etüvinde qabaatlap, yaqalaylar.

2014 senesi rusiye akimiyeti qırımtatar halqınıñ yolbaşçıları Mustafa Cemilev ve Refat Çubarovğa Qırımğa kirmekni yasaq eteler. 2015 senesi khırımtatar milliy areketiniñ faali Sinaver Kadırovni yarımadanı mecburen terk ettireler.

2015 seneniñ qural ayında (may) prokuratura meclis azalarını Rusiye qanunlarını bozmaq mümkün olmağanı aqqında tenbiledi. Bu adise 18 mayıs — qırımtatar halqı genotsidi qurbanlarınıñ hatıra kününe bağışlap planlaştırılğan aktsiyaniñ

arfesinde olundu. Bir aydan qırımtatar halqı Meclisiniñ azası Dilâver Akiyevge Qırım prokuraturasından ilk yaz ayınıñ 26-nda (iyün) qayd etilgen Qırımtatar bayrağı kününe bağışlanğan tedbirlerni teşkil etmemek tavsiyesi olğan kâğıt kele.

- 2015 seneniñ qural ayında (may) FSB, Mustafa Cemilev ve Refat Çubarovnı Rusiye territorial bütünliginiñ bozuvına çağıruvlarda qabaatlap (Cinaiy kodeksniñ 280.1 madeyesi), cinaiy iş aç. Soñdan Çubarovnı ğıyaben tevqif eteler, keççe ise şu madde ve daa 2014 senesi kiçik aynıñ 26-nda kütleviy nizamsızlıqlarnıñ teşkil etüvi boyunca (Cinaiy kodeksiniñ 212 maddesiniñ 1 qısmı) qabaatlap, ğıyaben 6 yıl azatlıqtan marum oluvına mahküm eteler.

- 2016 senesi qara qış ayında (yanvar) Mustafa Cemilevge qarşı cinaiy işniñ açılması aqqında malümat peyda ola. Tafsilâtlıca şu aqta «Qural ayı 3-nde ötkerilgen mitingniñ iştirakçılarına ne oldı?» serlevalı bölükte. Bundan ğayrı, rusiye akimiyeti Mustafa Cemilevniñ daa Qırımda yaşağan soy-aqrabasına da basım ete edi.

- 2016 sene çeçek ayınıñ (aprel) 26-nda Qırımniñ Yuqarı mahkemesi meclisni ekstremist teşkilât olaraq tanıdı ve Qırımda em Rusiyede onıñ faaliyetini yasaq etti. Meclisniñ ekstremist teşkilâtı olaraq tanuvı onıñ 2,5 biñ azasını doğrudan-doğru taqip etilüv havfına oğrattı. (vspl: Şu aqta tafsilâtlıca Qırım işğaliniñ on yıllığına bağışlanğan BMT maruzasında)

- 2017 sene saban ayında (mart) «Memorial» insan aqlarınıñ qorçalavı merkezi, Avropa insan aqlarını qoruv merkezi (EHRAC) ve Ukraina Helsinki insan aqları birliginen beraber (vspl: Teşkilâtnıñ adı teşkilât azaları özlerini rus tilinde adlandırğanları kibi berilgen) milliy Meclis menfaatıra köre AİAM-ge (YESPÇ) şikâyet yazdılar. Şu iş boyunca qarar daa çıqmadı. Aynı zamanda Ukrainanıñ Rusiyege qarşı şikâyeti boyunca qararında (re Crimea) Avropa mahkemesi bir sıra, şu cemleden administrativ ameliyat (muntazam resmiy siyaset)

vastasinen qırımtatarlarğa nisbeten bozuluvlarını, şu sırada, qırımtatar halqınıñ Meclisini añaraq, tıñ toplaşuv ve birleşüvler serbestligi aqqınıñ bozuluvını tanıdı (AİAM-niñ (YESPÇ) 11 maddesi).

Rusiye küçlülери Aqmescitte, qırımtatar halqı milliy Meclisiniñ binası yanında tintüv vaqıtında. 2014 sene, ilk küz ayınıñ (sentâbr) 16-sı / Foto: Stanislav Yürçenko, «Kırım.Realii» (RFE/RL)

Qırım işğaliniñ başından, cezalav, repressiyalardan ğayrı rusiye devleti cemiyetni çeşit saalarda sıqa, ertaraflama ücüm ete edi. Misal içün, yarımadağa LGBTK+ aqlarinen baġlı al ziyade beterleşti (2024 sene Qırım işğaliniñ on yıllığına baġışlanğan BMT-niñ maruzasında (33 p): " Qırımda 2014 senesinden evel olğan deyerlik episi LGBTK+ teşebbüsları yarımadağa yoq oldı. BMT-niñ Ukrainada insan aqları monitoring missiyasınıñ malümatlarına köre, LGBTK+ faalleriniñ Qırımda ötkerilgen soñki cemaat toplaşuvı 2013 senesi keirilgen edi. baġlantı), rusiye akimiyeti ukrain tilinde tasilni sınırladı, yarımadağı bazı sakinleri ise Rusiye vatandaşlığını mecburen aldılar.

TEMELLEŞKEN REPRESSİYALAR REJİMİ (2016-2021 SENELER)

2016 senesine kелgende Qırımda toplaşuvlar, KİV ve mustaqil birleşmelerni basqan, bunen beraberlikte akimiyet muhalifetiniñ, faaller, jurnalist ve uquq qorçalayıcılarınıñ ciniy taqipini teminlegen funksiional repressiv infrastruktura tolusinen temelleşken. Şu zaman siyasiy taqiplerniñ sayısı (bazı iskenceler qullanuvı ve ağır tutuv şaraitlerinen beraber) öse, bunen birge abulqat ve uquq qorçalayıcılarğa nisbeten basım arta.

«Hizb ut-Tahrir» işleri boyunca masştablı taqipler, «Qırım birdemliginiñ» faallerine qarşı cinaiy işler

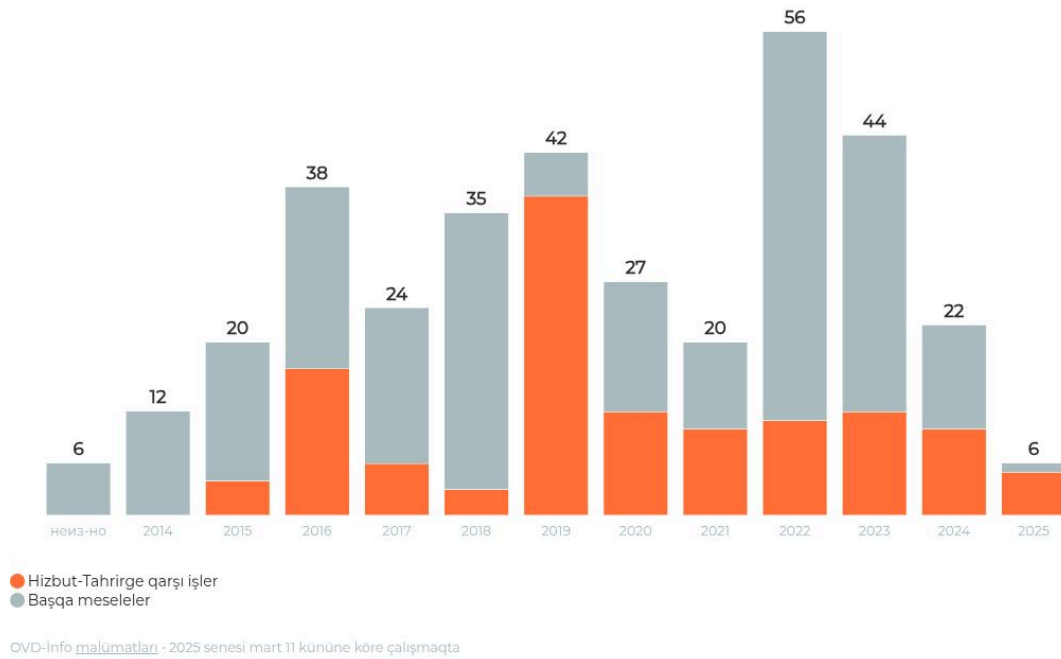
2016 senesi Qırımda yañı siyasiy taqiplerniñ sayısı 38 adam oldı, olarnıñ deyerlik yarısı «Hizb ut-Tahrir» ile alâqadarlıqta qabaatlap taqip ettiler. O zaman küçlüler Qırım musulmanlarına qarşı kütleliy basqınlar yapıp (vspl: terrorcılıq firqa faaliyetiniñ teşkiletüvi ve onıñ faaliyetinde iştirak etüvinen birge (Cinaiy kodeksniñ 205.5 maddesi), taqip etilgenlerniñ çoqusını akimiyetniñ cebriy zapt etüvine azırlıqta (Cinaiy kodeksniñ 278 maddesi) qabaatlay ediler. Bundan da ğayrı qabaatlav Cinaiy kodeksniñ 205.5 maddesindeki kibi aynı şu fakt ve delillerge esaslana, lâkin cezasını qattılaştırı. Birinci aqyar davasında Cinaiy kodeksniñ 278 maddesi daa işletilmey edi, lâkin ondan soñ qırımtatarlarğa qarşı açılğan işlerde qullanıla.) firqanıñ faaliyetine alâqadarlıqta qabaatlay ediler. Soñdan uquq qorçalayıcılar şu taqiplerni davalar iştirakçılarınıñ yaqalanğan yerlerine köre adlandıra ve şu sebepten Yalta gruppası, Birinci Bağçasaray gruppası, Aqmescit gruppasınıñ işleri kibi belli olacaq.

«Hizb ut-Tahrir»de iştirak etüv içün taqip etmeleriniñ eñ yuqarı noqtası olaraq 2019-ncı yılını belgilemek mümkün, o vaqıt Qırımda böyle taqiplerni 37 adamğa nisbeten başlağan

ediler. Pandemiya zamanı «Hizb ut-Tahrir»de iştirak etüvler esasındaki repressiyalarınñ sayısı biraz eksildi: 2020 sene Qırımda 12 adamğa qarşı taqiqler qayd etildi, 2021 sene — 10 adamğa nisbeten.

Bu küнге episi olıp Qırım ve Aqyarda «Hizb ut-Tahrir» ile alâqadarlıqta qabaatlavlar boyunca taqip olunğan 127 adam aqqında belli (vspl: «Qırım birdemliginiñ» malümatlarına köre 2025 senesi saban ayı (mart) 17-siniñ vaziyetine köre 130 adam «Hizb ut-Tahrir»ge alâqadarlıqta qabaatlanıp azatlıqtan marum etildi. Olarnıñ arasına 125 adam — qırımtatarı. Altı adam araştırıla, ekinsi –ev apisinde. Evel mahküm etkenlerden tek 8 adam ceza müddetlerini tolusinen çekip azat olundılar.), olardan 106-sı (vspl: «Memorial. Siyasiy mabüslarğa qol tutuv» uquq qırçalayıcı leyhasınıñ malümatlarına binayen, saban ayı (mart) 17-siniñ vaziyetine köre Qırım ve Aqyarda 110 «Hizb ut-Tahrir»ge alâqadarlıqta qabaatlanıp mahküm etildi) azatlıqtan marum olundu (vspl: Repressiyalar üküm çıkaruvdan soñ toqtamay. Çoqusı siyasiy sebepten taqip etilgenlerni, şu cümleden qırımlılarnı da, rusiye akimiyeti ştraf izolâtorlarına (ŞİZO) qoya. Misal içün, «Hizb ut-Tahrir» Yalta işiniñ iştirakçısı Müslim Aliyev, umumen olaraq, 120 kün izolâtorlarda keçirdi, üçünci Aqmescit «Hizb ut-Tahrir» davasınıñ iştirakçısı Timur Yalkabov — 87 kün.).

Qırımda "Hizb ut-Tahrir» taqip etüv çerçivesindeki işlerniñ eñ çoqusı 2019 senesi açıldı

* A Flourish data visualization

Rusiye territoriyasında Hizb ut-Tahrir» iştirakçılarınıñ taqibinden farqlı olaraq, (Rusiye territoriyasında «Hizb ut-Tahrir"ge alâqadarlıqta qabaatlanıp taqip olunğan cemaat faalləri ve uquq qorçalayıcıları deyerlik qayd etilmegen. Böyle, pek siyrek misallerden biri — uquq qorçalayıcı bahrom Hamroyevge qarşı cinaiy işni hatırlamaq mümkün) Qırımda böyle repressiyalarınıñ çoqusı tek ve attı o qadar islamnen bağılı areketke nisbeten degil de, ziyade rusiye akimiyetine loyal olmağan qırımtatar gruppalarına qarşı işletile.

Qırım musulmanlarınıñ «Hizb ut-Tahrir» ile işbirlikte qabaatlap, taqip etüvleri aynı bir shema boyunca tizile. Bir de bir insan, ya da şahıslar gruppası apske alınıp (pek siyrek allarda ev aresti altına qaldırılar), firqa faaliyetiniñ teşkil etüvi yada iştirak etüvinde qabaatlana, qabaatlağan tarafqa sadıq olğan tilci ekspertlerni ve gizli şaatlarını celp eteler ve bundan soñ qabaatlav ükümi çıkarıla.

«Hizb ut-Tahrir» ile alâqadarlıqta qabaatlavlar boyunca taqip etilüv, Rusiye akimiyetine Qırım faallerini basmaq maqsadınen terrorcılıqqa qarşı qanunlarını işletmek ve gorizontal bağlarnen

birdemlikni bozmaq içün imkânlar yarattı (vspl: Umumiyy qaideler boyunca, soy-aqraba bağlarını üzmemek ve sıqça körüşmek maqsadinen, mabuslar öz cezasını evden çoq uzaq olmağan yerlerde çekmek lâzin. Lâkin terrorcılıq boyunca qabaatlanlarğa nisbeten şu formal sınırlav çalışmamaq mümkün, ve öyle allarda mabuslarını uzaq regionlarğa yollamaq mümkünler. Şu yerde, «Qırım birdemligi» azalarınıñ «Hizb ut-Tahrir"ge alâqadarlığı boyunca cinaiy işleri istisna olmadı.

Buña baqmadan, 2016 senesi çeçek ayında (aprel) mabuslarınıñ qadınlarından, yaqın aqrabası, abulqatlardan ibaret olğan ve er ay toplaşıp mahkeme işlerini muzakere etken ve şimdiki şaraitlerge tesir etüv yollarını qıdırğan birleşme peyda oldı. Soñundan böyle toplaşuvlar 100-120 insannı toplay edi, vaqıt devamında ise şu areket uquq qorçalayıcı «Qırım birdemligi» platformasına çevirildi.

Qırımtatarlarınıñ evlerinde kütleliy tintüvler, Aqmescit rayonu, 2019 sene saban ayınıñ (mart) 27-nci künü / Foto: «Qırım birdemligi».

Qırımtatarlarınıñ evlerinde kütleliy tintüvler, Aqmescit rayonu, 2019 sene saban ayınıñ (mart) 27-nci künü / Foto: «Qırım birdemligi».

Qırımtatarlarınıñ evlerinde kütleliy tintüvler, Aqmescit rayonu, 2019 sene saban ayınıñ (mart) 27-nci künü / Foto: «Qırım birdemligi».

Qırımtatarlarınıñ evlerinde kütleliy tintüvler, Aqmescit rayonu, 2019 sene saban ayınıñ (mart) 27-nci künü / Foto: «Qırım birdemligi».

Qırımtatarlarınıñ evlerinde kütleviy tintüvler, Aqmescit rayonu, 2019 sene saban ayınıñ (mart) 27-nci künü / Foto: «Qırım birdemligi».

Qırımtatarlarınıñ evlerinde kütleviy tintüvler, Aqmescit rayonu, 2019 sene saban ayınıñ (mart) 27-nci künü / Foto: «Qırım birdemligi».

Rusiye akimiyeti «Qırım birdemligine» qarşı repressiyalar başladı. Neticede onıñ çokusu iştirakçılar «Hizb ut-Tahrir» davası boyunca taqip etildi (vspl: «Qırım birdemliginiñ» peyda olmasından evel böyle qabaatlavlar boyunca Qırım uququq qoruyıcıları da taqip oluna edi. Misal içün, 2016 senesiniñ kiçik ayında qırımtatar uquq qoruyıcısı, İnsan aqları boyunca Kontaktlı gruppasınıñ azası Emir-Üsein Kuku tevqif etildi. Yaqalanuvdan evel Yalta şeeriniñ meriyasında çalışma edi. Musulmanlarınıñ aqları bozuluvınıñ nezareti ile oğraşa, siyasiy mabüslarğa yardım ete, coyulğanlarınıñ qıdıruvında iştirak ete

edi. 2014 senesi qırımtatarları deportatsiyasınıñ hatıra mitingini teşkil etti. 2016 senesi tevqif olundı ve 2019 senesi terrorjılıq teşkilâtınıñ faaliyetinde iştirak etmesinde (Cinaiy kodeksiniñ 205.5 maddesiniñ 2 qısmı) ve cebren akimiyetni qolğa keçirüvge azıranuv körmesinde (Cinaiy kodeksiniñ 278 maddesi, 30 maddesiniñ 1 qısmı) qabaatlanıp, 12 yıl sert rejimli koloniyada bulunmasına mahküm etildi.

QIRIM BİRDEMLİĞİNİŇ FAALLERİ NASIL ETİP «HIZB UT-TAHRİR» BOYUNCA DAVALARINIŇ İŞTIRAKÇILARI OLA EDİLER

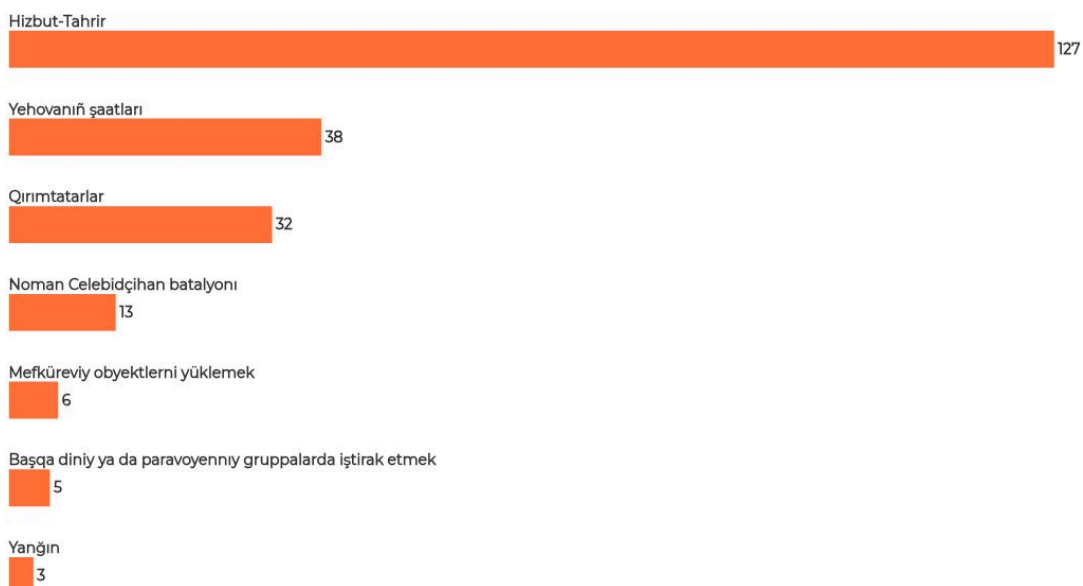

- 11 oktâbrâ 2017 goda sotrudniki FSB zaderjali Marlenu Asanovu — aktivistu «Krimsköy solidarnosti» i grajdanskogo jurnalista — v Bahçisarayskom rayone Krıma. Yemu vmenili organizatsiyu deyatelnosti «Hizb ut-Tahrir»» (ç. 1 st. 205.5 UK) i prigotovleniye k nasilstvennomu zahvatu vlasti (ç. 1 st. 30, st. 278 UK). 16 sentâbrâ 2020 goda Yujniy okrujnoy voyenniy sud v Rostove-na-Donu prigovoril Asanovu k 19 godam lişeniya svobody v kolonii strogogo rejima. S 2014 goda Marlen Asanov aktivno zanimalsâ (vspl: İz informatsii, predostavlennoy öbşçestvennoy organizatsiyey «KrimSOS» dlâ Spetsialnogo dokladçika OON po voprosu o položenii pravozaşçitnikov Meri Lolor, 9 fevralâ 2021 g.) pravozaşçitnoy deyatelnostyü: pomogal semyam politzaklüçennih, poseşçal sudebniye zasedaniya, publikoval video obıskov na YouTube; s 2016 goda predostavlâl svoje kafe dlâ sobraniy aktivistov «Krimsköy solidarnosti», nesmotrâ na obıski, administrativniye presledovaniya i ştrafı. V 2017 godu, üje posle aresta, on bıl udostoyen ukrainsköy volontersköy premii «Yevromaydan SOS».

- 2017 senesi orta küz (oktâbr) ayında FSB hadimleri Qırımniñ Bağçasaray rayonında «Qırım birdemligi»niñ faali, grajdan jurnalisti Marlen Asanovni tevqif ettiler. Onı «Hizb ut-Tahrir» faaliyetiniñ teşkil etüvi (Cinaiy kodeksniñ 205.5 maddesiniñ 1 qismi) ve akimiyetni cebren zapt etüvine azırlıq körgeninde (Cinaiy kodeksniñ 278 maddesi, 30 maddesiniñ 1 qismi) qabaatladılar. 2020 sene ilk küz ayınıñ (sentâbr) 16-nda Dondaki Rostovniñ Cenübiy rayonu arbiy mahkemesi Asanovni sert rejimli koloniyasında 19 yıl azatlıqtan marum olunuvğa mahküm etti. 2014 seneden başlap Marlen Asanov faal sürette (vspl: 2021 sene kiçik ay (fevral) 9-zında «KırımSOS» teşkilâtı BMT-niñ uquq qorçalayıcılar alınıñ sualleri boyunca mahsus maruzacısı Meri Lolor içün toplağan malümatlarına köre) uquq qorçalayıcı faaliyeti ile oğraşıp, siyasiy mabuslarniñ qorantalarına yardım ete, mahkeme oturışlarına bara edi, YouTube vastasinen tintüvlerniñ videolarını derc ete edi; 2016 seneden başlap, tintüv, memuriy taqipler ve cöremelerge baqmayıp, «Qırım birdemligi» teşkilâtınıñ toplaşuvları içün kafe odasını bere edi, «Avromaydan SOS» ukrain gönülliler mukâfatını qazanğan.
- 2018 senesi mayıs 21-nde şiddet organları uquqqorçalayıcı, iş adamı ve «Qırım birdemligi»niñ tedqiqatçılarından birini, Server Mustafayevni, yaqaladılar. O, «Hiz but-Tahrir»de iştirak etüvinde (Cinaiy kodeksiniñ 205.5 maddesi, 2-nci qismi) ükümni cebren qolğa keçirilüvde (Cinaiy kodeksiniñ 30 maddesi 1 qisiminiñ qullanuvinen beraber, 278-nci madde) qabaatlandı. 2020 senesiniñ ilk küz ayında (sentâbr) Mustafayevni qattı nizamlı koloniyasında 14 yılğa serbestlikten ayıruvına qarar çıqardılar. Mustafayevden ğayrı bu iş boyunca daa doquz insanni takbih ettiler. Olardan sekizi «Qırım birdemligi»niñ faalleri ediler. Er kes 13 yıldan 19 yılğace serbestlikten ayıruv qararlarını aldı. Bu iş Qırım uquqqorçalayıcılarınıñ taqip etilüviniñ küçlü nümunesi oldı.

- 2019 senesiniñ saban ayı (mart) 27-de Qırımda, Aqmescit şeeriniñ yanında yerleşken köylerniñ, qırım musulmanlarınıñ evlerinde eñ büyük masştablı tintüvler keçti. FSB, Rosgvardiya ve polis hadimleri 20 insannı terrorist teşkilâtında iştirak etüv ve ükümnı cebren qolğa keçirilüvge azırlanuvında qabaatlap yaqaladılar. Bu cinaiy taqiplik Aqmescitniñ ikinci gruppasınıñ işi, dep adlandırıldı. Onıñ şahısları arasında uquqqorçalaycılar, jurnalistler ve «Qırım birdemligi"niñ faalleri. İş boyunca, umumen alğanda, 29 insan keçe edi, nevbetteki tevqiflarnen beraber saqçılarınñ qollarına 25 insan tüşti, birisi coyuldı, daa üçünü ise qıdıruvğa beyan ettiler. Kelecek seneleri Aqmescitniñ ikinci gruppasınıñ işleri Rusiye territoriyasında yerleşken arbiy mahkemesinde baqıla edi. 2020 senesiniñ arman (avgust) ayında iş şahıslarnıñ birisi, faal Raim Ayvazovniñ qabaatlavını, o, öz itiraf sözlerinden vazgeçken soñ, terroristik teşkilâtında iştirak etüvinden (Cinaiy kodeks 205.5 madde, 2-qısım) teşkil etilüvine (Cinaiy kodeks 205.5 madde, 1 qısım) deñiştirdiler. Bütün maznunlarnı qabaatlı, dep tanıdılar ve uzun müddetlerge — 15 yıldan 19 yılğace, üküm çıqardılar.

«Hizb ut-Tahrir"ge qarşı taqip etken eñ çoq işler Qırımda 2019 senesi açılğan edi

Diger siyasiy cinayet işleri

«Hizb ut-Tahrir»-nen bağlar aqqında işlerden ğayrı, rus akimiyeti qırımtatarlarnı 2009 senesi Rusiyede ekstremist olaraq tanılğan «Tabligi Camaat» musulman diniy teşkilâtınıñ işinde iştirak etkenlerinde qabaat etkenleriniñ bir işi belli («Tabligi Camaat» — 1920-nci senelerde indo-pakistan regionında teşkil olunğan ve bütün dünyada millionlarnen tarafdarlarnı olğan halqara islâm areketidir. Onıñ iştirakçileri siyasiy meselelerini ve din içinde olğan munaqaşalardan vazgeçip, islâm dinini tarqatma meselelerinden oğraşalar. Arekette sert iyerarhiya ya da azalıq yoqtır. Demokratik devletleriniñ çoqusında qanuniy statusı olğanına baqmadan, Rusiyede, cebriy areketlerni yapqanına deliller olmağan olsa da, 2009 senesi o, Yuqarı makemesiniñ qararinen yasaq etildi. Uquq qorçalayıcılarınıñ qıymet kesüvine köre, böyle yasaq etilüv hızmetler tarafından musulmanlar cemaatını kontrol etmek içün yapıla, bu ise serbest dinni kütme ve birleşüv aqqında anayasa ve halqara aqlarını boza). Yarımadañ zapt etilüvi vaqtında Ukrainada teşkilât qanuniy çalışma edi.

— 2017 senesiniñ 2 orta küz ayında (oktâbr) Qırımñ bir-qaç rayonında tintüvler keçti. Olarnıñ neticesinde dört yerli sakin yaqalandı. Rus aqlarnı imaye etken organları olarnı «Tabligi Camaat»-nen bağlı olğanlarında qabaat ettiler. 2019 senesi ise, ekstremistik teşkilâtında iştirak etkeninde (Cinay kodeksiniñ 282.2 madde) qabaatlap, maküm ettiler. Renat Suleymanovğa dört yıl koloniya müddeti berildi (2021 senesi boşaldı), Talât Abdurahmanov, Arsen Kübedinov ve Seyran Mustafayevge ise faraziy müddetler berildi.

Şiddiyet organları qırımtatarlarnı umumiy cinayet işlerinde de qabaatlay ediler. Şöyle oldı «Veciye Kaşka»-nıñ işinde.

— 82 yaşlı Veciye Kaşka 2017 senesiniñ noyabr ayında yaqalama intiluvından soñ keçindi. Abulqat Nikolay Polozov

qadının ölümündə qabaatlı olğanları cavapkârlıqqa çekmege tırıştı. Onıñ bildirgenine köre, Veciye Kaşkanı yaqalama intıluvi vaqtında, eñ azından bir kere silâ qundağınen urdılar.

— 2017 senesiniñ boş ay (noyabr) 23-te Aqmescitte rus qudret organları qırımtatar faalleri Asan Çapuh, Bekir Degermenci, Kazim Ametov ve Ruslan Trubaçnı yaqaladılar. Yaqalağanlarınñ sözlerine köre, faaller, Türkiye devletiniñ vatandaşı tarafından aldatma vastasinen Veciye Kaşkadan alınğan paralarını qaytarmaq meselesinde yardım etmege tırıştılar. Amma Qırımdaki rus akimiyeti bunı aksine faallerge qarşı çevirdi ve olarnı zorbalıqta (Cinaiy kodeksiniñ 163 maddesi, 2-nci qısım) qabaat etti. Keççerek Çapuhnı qanunsız silâ tutqanında (CK 222 madde) qabaatladılar. İş şahıslarına makeme üç yıldan üç buçuq yılğace faraziy müddetlerni çıqardı, amma SİZOda tutulğan vaqıt içinde olarnıñ sağlıqları fenalaştı — Çapuhta mikroinsult oldı, Degermenciniñ hronik astması kerginleştı. Abulqat Polozov Veciye Kaşkanıñ ölümnen bağılı mustaqil taqiq işini başladı, amma Rusiye Taqiqat komiteti Veciye Kaşkanıñ ölümnen bağılı küç-qudret organlarını azalarını celp etüvinde eteklerni tapmadı.

2018 senesinden başlap, zapt etilgen yarımadañıñ maallesinde Noman Çelebicihan adına gönülliler batalyonında iştirak etüvinde qabaatlavlar peyda ola. Vaqıt keçtikçe böyle qabaatlavlar siyasiy taqiqliginiñ çeşitleri arasında çoq populâr ola.

— Noman Çelebicihan adına qırımtatar gönülliler batalyonu 2015 senesinde Qırımñın aşayt ve grajdanlıq blokadası vaqtında peyda oldı ve memuriy sıñırında yüklerni kontrol ete edi.

— 2015 senesiniñ sentâbr ayında qırımtatar halqınıñ Milliy Meclisi Ukrainadan Rusiye tarafından zapt olunğan Qırımğa yük maşnalarını kirsetmemek içün vaqıtsız aktsiyanı ilân etti. Qırım grajdan blokadasınıñ iştirakçıları rus akimiyetinden ukrain ve qırımtatar faallerniñ boşatıluvını, qırımtatarlarınñ

taqip etilüviniñ toqtatıluvını, ukraina haber vastalarınıñ ve çetel jurnalistlerniñ serbest işini, qırımtatar yolbaşçılarıniñ kirmek yasağınıñ lâğu etilüvini talap ete ediler (Grajdan blokadasında iştirak etkenlerniñ talaplarını, em de siyasiy tarafından yaqalanuvnen bağı, hususan, Noman Çelebilcihan adına batalyonında iştirak etüv, argumentlerniñ baqıluvi «Memorial» tarafından körsetildi, misal olaraq, malümatla bu işte birinci qabaatlanğan insanlardan biri **Fevzi Saganci**. Aktsiya Qırım yarımadasınıñ Ukrainanıñ Herson vilâyetinen sınıırında, Çonğar, Çaplinka ve Kalançak kirgizme noqtalarında keçirile edi. İştirakçılar yük maşnalarınıñ qatnavını toqtatmaq içün blokpostları ve beton bloklarını yerleştirdiler, kayd etmek kerek ki, cayav ketken insanlar ve yengil maşnalar qolay keçe ediler. 2015 senesiniñ soñunda aşayt blokadasınıñ koordinatırı Lenur İslâmov, zapt etilgen Qırımğa aşayt ve hizmetlerniñ toqtatıluvinen bağı Ukraina ükümetiniñ tarafından qabul etilgen yasağı sebebinden blokadanıñ toqtatıluvı aqqında ilân etti.

— Uquqqorçalaycılarnıñ qıymet kesüvine köre, Noman Çelebicihan adına batalyonu silâlı teşkilâtını degil, daa çoq Ukraina akimiyetine belli olğan, Qırımniñ sınıırında çalışqan, cemaat birleşmesi ola edi. 2016 senesinden başlap, «Asker» cemaat birleşmesi çerçivesinde olğan batalyon iştirakçıları uruşlarda iştirak etmeyip, Ukraina Sınıır hizmetinen beraber sınıırnı patrul ete ediler. Bir qaç yıl keçken soñ, rus akimiyeti evel iştirak etkenlerni, ya da faraziy iştirakçılarnı «qanunsız silâlı teşkilâtında» iştirak etkenlerinde qabaatladılar. Bunıñnen beraber, bütün esas deliller kütleliy haber vastalarında çıqqan malümatlarda, sırlı şaatlarıniñ aytqanlarında ya da tahqiqatnen işbirlik yapmağa mecbur olğan diger maküm etilgenlerniñ sözlerine esaslana.

— Şöyle qabaatlavlar boyunca birinci işler Fevzi Saganci, Dilâver Gafarov, Mecit Ablâmitovğa qarşı açıldı. 2022 senesinde Rusiye Ukrainağa ruhsetsiz kirüvinden soñ, göñüller batalyonını Rusiyede terroristik teşkilâtı olaraq ilân etildi ve bu batalonnen bağıları olğan adamlarnen bağı işler,

Qırımdan zapt etilgen Herson vilâyetine çıqqan soñ, bayağı derecege çoqlaştı.

2016 senesinden 2021 senesinece diger siyasiy işleri arasında ayrı yerni çeşit türlü diversiyalarnen bağı işler ala. Böyle qabaatlavlar, gaz borazanı patlatma işinde kibi rusiye akimiyetine qol tutmağan ve cemaat arasında faal olğan qırımtatarlarnıñ guruhına qarşı ola bile, em de tesadüfiy, cenk ya da terroristik telüke olaraq rus akimiyeti tarafından delil olaraq ketirmek içün çıkarılğan, adamlarğa qarşı ola bile («qırım diversantları» adlandırılğan işler).

— Gaz boruvınıñ patlatuvı işi boyunca qırımtatar halqı Milliy Meclis reisiniñ sabıq muavini Nariman Celâl ve ağa-qardaş Asan ve Aziz Ahtemovlarnı taqip ettiler. Olarnı diversiyada (CK-niñ 281 madde, 2 qısım), patlav maddelerniñ saqlav tutuluvı ve kontrabandada (CK-niñ 222.1 madde, 4 qısım) qabaatlay ediler. Taqiqatnıñ versiyasına köre, olarnıñ 2021 senesi Qırımda gaz borusınıñ patlavına da alâqaları bar. Şahıslarnıñ aytqanlarına köre ise, öz qabaatlarını olar qıynavlar altında tanıdılar. 2022 senesiniñ il küz (sentâbr) ayında Celâlğa 17 yıl qattı rejim türmesi, Ahtemovlarğa ise — 13 ve 15 yıl qattı rejim türmesi qarar çıkarıldı. 2024 senesiniñ ilk yaz (iyün) ayında Rusiye ve Ukraina arasında olğan deñişüv çerçivesinde Nariman Celâl azat etilgen edi.

— «Qırım diversantlarınıñ» işi dep adlandırılğan davalar — rusiye mahsus hizmetleri tarafından Qırımda yaqalanğan Ukraina vatandaşlarına qarşı cinaiy işler seriyası oldı.

— 2016 senesiniñ arman (avgust) ayında rusiye quvet organları Yevgeniy Panov ve Andrey Zahteyni yaqaladılar. Başta bir olarnı küçük yaramazlıq administrativ maddesi boyunca (20.1. madde) 15 künge yaqaladılar, amma birazdan ekisini de diversiya yapılmasına areket yapıluvda (CK-niñ 281 madde, 2 qısım, CK-niñ 30 maddesi 1 qısımınıñ qullanuvinen) qabaatladılar. Başta bir Panovnı qanunğa qarşı olğan silâli birleşmesinde iştirak etilüvinde (CK 208 madde, 2 qısım): FSBniñ delillerine köre, onıñ şerikleri, kelecekte diversiyalar

yapmaq içün istihbarat yapqan vaqıtında atəş açılar, şü atəş açuvı neticesinde rus mahsus hizmetiniñ zabiti öldürilgeninde qabaat etmege tırıştılar. Birazdan bu qabaatlavdan vazgeçtiler. Panov ve Zahteyni silâniñ saqlap tutuluvu ve silâ taşuvında qabaatladılar (CK 222-nci madde, 3 qısım), Panovni — cenk silâlarınıñ kontrabandasında (CK 226.1 madde, 3 qısım, CK 30 madde, 3 qısımınıñ qullanuvinen), Zahteyni — patlav maddeleriniñ taşuvı ve saqlap tutuluvında (9CK 222.1 madde 3 qısımı), RF pasportınıñ qanunsız aluvı (CK 324 madde) ve qalplıq vesiqanıñ qullanuvında (CK 327 madde, 3 qısım) qabaatladılar. Ekisi de boynuna aluv sözlerini qıynavlardan soñ imzalağanlarını kösterdiler. Zahteyge altı buçuq yıl müddet berildi, Panovğa — qattı rejimli koloniyaniñ sekiz yıllıq müddeti seslendirildi. 2019 senesiniñ il küz ayınıñ 7 künü Ukraina ve Rusiyeniñ deñişme çerçivesinde Panov ve diger mabüslerniñ guruhi boşatıldı. Zahtey bütün müddetini keçirgen soñ, 2023 senesiniñ fevral ayında azat oldu. Bundan soñ onı çetel grajdanlarınıñ vaqtınca beslegen merkezine yerleştirdiler. İlk yaz ayında Zahtey Rusiyeden çıqıp ketti. 2017 senesinde onı rus grajdanlığından marum ettiler.

— Daa bir müşterek işi Aqyarda 2016 senesi Ukraina arbiy-deñiz küçleriniñ zabitleri Aleksey Bessarabov, Vladimir Dudka ve Dmitriy Ştıblikovğa qarşı açılğan edi. Olarnı da ukraina istihbarat küçleriniñ sımarışından diversiyağa azırlanuvında, patlayıcı maddeleriniñ saqlap tutuvı ve taşımada qabaatladılar. Ştıblikov öz qabaatını tanıdı ve 2017 senesi qattı rejim koloniyasında beş yıl yatuvına maküm etilgen. Bessarabov ve Dudka ise öz qabaatsızlığı aqqında ayta ediler ve 2019 senesi 14-ter yıl qattı rejim koloniyasında keçirmek neticesini aldılar. Dudka qıynavlar aqqında bildirgen edi. 2020 senesi arman (avgust) ayında Ştıblikovğa qarşı yañı iş — devletke hainlik yapuvı (CK 275-nci madde) açıldı. 2022 senesi ise onı 19,5 yıl qattı rejimli koloniyada oturuvına qarar çıkarıldı.

— Diversiya azırlanuvı boyunca qabaatlavlarnıñ üstünde tizilgen daa bir qaç iş aqqında belli. Taqip olğanlar qabaatlarını

tanuv videolarını da yaza ediler. Bazılarını Panov-Zahatey gruppasinen bağlarda qabaatlay ediler, digərlerini Bessarabov-Dudka-Ştiblikovniñ gruppasinen bağları olğanında. Amma keççerek ne diversiya aqqında maddeler, ne de ańılğan gruppalarnen bağları olğanınıñ delilləri şü işlerge kirmediler (tafsilâtlıca «Memorial»nıñ malümatlarında oqumaq mümkün).

«Qırım diversantları» işleriniñ birinde şahıs olaraq keçken Dmitriy Ştiblikovniñ FSB hadimleri tarafından tevqif etilüvi. Aqyar, 2016 senesi 9 boş ay (noyabr). Taqıqatnıñ fikrine köre, o, Aleksey Bessarabov ve Vladimir Dudka ile, «arbiy ve yaşayını tuttırılğan infrastrukturanıñ obyektlerinde» patlavları azırlağan gruppasına kire edi/ FSBniñ videosından skrinşot.

Aynı vaqıtta ukraina tarafını tutqan insanlarıñ taqip etilüviniñ yañı sarğı başlandı.

— 2016 senesi Serebrânka köyünde yaşağan qırım faali Vladimir Baluhnı akimiyet vekiliniñ aqaretlenmesinde (CK 319 madde) qabatladılar. Baluhqa qarşı arızanı evel onı köteklegen polis hadimi yazdı. Bu qabaatlavniñ neticesinde oña 320 saat mecburiy işler berildi, soñra ise olar koloniya-qasabada 40 kün keçirmesine deñiştirildi. Şu seneniñ noyabr ayında Baluh öz arsasında «Sema yüzü qaramanlarıñ soqağı» (Sema yüzü — Avromeydan vaqtında keçingen insanlarıñ cedveli),

2016 senesiniñ dekabr ayında ise FSB onıñ evinde tintüv keçirdi ve cenk silâlarını tapqanları aqqında bildirip, oña patlav maddeleriniñ ve silâniñ qanunsız tutqanında qabaatladılar. Baluhnıñ qabaatı olmağanında 2018 senesi oña qabaatlav — üç yıl ve yedi ay azatlıqtan ayıruv neticesini çıqardı. Apellâtsiyadan soñ müddetni eki ayğa qısqarttılar. Bunda rus quvetçiler toqtamadılar: 2017 senesi azatlıqtan endi ayırılğan Baluhnı İVS başlığını köteklegeninde (CK 318 madde) qabaatladılar. Yañı qabaatlavdan soñ, faal beş yıl azatlıqtan ayıruv qərarını aldı. Narazılıqnı köstermek içün, faal açlıqnı ilân etti, amma bir-qaç aydan sağlığı kritik şekilde fenalaşqanı sebebinden onı toqtattı. 2018 senesiniñ orta küz (oktâbr) ayında Qırımniñ Yuqarı makemesi onıñ müddetini bir ayğa qısqarttı. 2019 senesi Rusiye ve Ukraina arasında esirler deñişüvi vaqtında Baluh boşatılğan edi.

— Qırımnda yaşağan ukrain faali Oleg Prihodko 2016 senesinden başlap, ukrain tarafdarı olğanından sebep, basımlarğa oğradı. Onı qayta-qayta FSBge çağıra ediler, yasaq etilgen timsallerniñ tarqatuvında (KoAPniñ 20.3 madde) qabaatlay ve cöremeler bere ediler. 2019 senesiniñ oktâbrinde teraktqa azırlanuv (CK 205.1 madde, 1 qısım CK 30 madde 1 qısımınıñ qullanuvinen), patlav maddeleriniñ saqlap tutıluvı ve azırlanuvında (CK 222.1 madde, 1 qısım), CK 223.1 madde 1 qısım) qabaatlap yaqaladılar. Yaqalanuvdan evel onı bütün gece devamında FSBniñ binasında tuttılar, birazdan garajında tintüv keçirip patlav maddelerini taptılar. Prihodkonıñ sözlerine köre, olar onıñki degil. 2021 senesi saban ayı (mart) 3-te Prihodkonı 5 yıl qattı rejiminde keçirmek qərarı çıqarıldı. 2022 senesi ise bu müddetke daa bir ay qoşuldı — birinci işi üzerinde olğan konfliktten soñ, mahkemege ürmət etmemezlik işi boyunca. 2023 senesi natsizmniñ reabilitirlevi (CK 354.1 madde, 1 qısım) ve halq aldında terrorizm yapmaq çağıruvı (205.2 madde 1 qısım) aqayğa daa dört buçuq yıl qoştılar. 2024 senesi bu müddetni bir ayğa qısqarttılar.

2020 senesi ilk yaz ayı (iyün) 9, Rostov-na-Donu şeerindeki Cenübiy daire arbiy mahkemesinde Oleg Prihodko plakati ile/ Resim «Qırım birdemligi»

2018 senesinden başlap Qırım ve Aqyarda cinaiy taqip etilüviniñ daa bir çeşiti — İyegova şaatlarına qarşı açılğan işler — qullanıla. «Hizb-ut Tahrir»de iştirak etüv işlerindeki kibi, terroristik teşkilâtınıñ teşkil etilüvi ve iştirak etilüvinde qabaatlamaq içün yasaq etilgen firqanıñ azası olğanı aqqında söz yetişkeni kibi, İyegova şaatlarınıñ taqip etilüvinde de insan ekstremist teşkilâtınıñ diniy ibadetlerni qılğan vaqıtında o anda olğanı, ya da o olarnı keçirgenini (CK 282.2 madde 1 ve 2 qısımlar) isbatlamaq yeterli ola edi. İyegova şaatlarınıñ cemiyetlerine alâqa olğanlarınıñ qabaat etilgenler arasında 38 insan oldı.

Bazılarda İyegova şaatlarına alâqası olğanında qabaatlanğan ve taqip etilgen insanlarnı büyük zalımlıqnen yaqalay ediler. Böyleliknen, 2020 senesiniñ mayıs ayında Keriçte keçken İyegova şaatları işler boyunca keçken tintüvde quvetçiler Artöm Şabliyni polğa yıqtılar, qollarına kişen kiydiler ve elektroşokernen qorquzıp, suvuqqa baqmayıp qaqılğan pencereniñ yanında bir kaç saat turmağa mecbur ettiler. Aynı zamanda Şabliyniñ dört yaşındaki oğlu pencereden tökülüp tüşken parçalarına ayaqlarını kesti. Sorğudan soñ, onıñ

devamında taqiqatçı aqayğa uzun müddetnen qorquta edi, aqaynı İVSke oturttilar. Şu vaqıtta aş, suv ve soy-soplarnen bağ yoq edi. İzolâtordan çıqqanda Şabliy yaramadı, amma hastahanege onı dostlar alıp bardılar, çünki tez yardım maşnası kelmedi.

Qırımdaki siyasiy cinaiy işlerniñ rus akimiyeti tarafından mahalelhusus munasebetine Ukrainanen yapılğan esirler deñişmeleri de körsete. 2016 senesinden başlap 2024 senesine qadar biz 10 öyle adise aqqında bilemiz. Rusiye, Qırımda yaqalanğan ukrain grajdanlığı olğan siyasiy sebebinden taqip etilgen insanlarnı Ukrainanıñ diger regionlarda yaqalanğan ruslarğa deñiştire edi. Böyle deñişmelerniñ ameliyatı arbiy taraftan Qırımı qanunsız zapt etilüvi aqqında hatırlata ve askerlerniñ deñiştirüvini hatırlata (2022 senesinden ise bu kerçekten de esirlernen deñiştirüv).

Mabüslernen deñiştirüv çerçivesinde azat etilgen rejissör Oleg Sentsov «Borispol» ava limanında qızını quçaqlay. 2019 senesi 7 ilk küz ayı (sentâbr). Uçaqnı Ukraina prezidenti Vladimir Zelenskiy de qarşılay edi/ Resim: Sergey Nujnenko (RFE/RL).

2017 senesi siyasiy qabaatlavlarnen — separatizmge çağıruv (CK 280.1 madde, 2 qısım) ve kütleliy tertipsizliklerniñ teşkil

etilüvi (CK 212 madde 1 qısım) maküm etilgen qırımtatar liderleri İlmi Ümerov ve Ahtem Çiygoznıñ azat etilüvinde büyük diplomatik rolünü Türkiye oynadı. Mabüsler rusiye prezidenti tarafından afu etilgen soñ Türkiyege yollandılar. Qayd etmek kerek ki, afu etilgen qırımtatarlarda ukrain grajdanlığınen beraber rus grajdanlığı da bar edi. Biraz buña oşağan vaqia Rusiye maallesinde tek 7 yıldan — Ukrainağa ruhsetsiz kirüviniñ üçüncü yılında ve devletniñ içinde pretsedentsiz repressiyalar başlanğan soñ, 2024 senesiniñ yazında oldı (Bu deñişme siyasiy qarşılarğa, cenkke qarşı çıqqanlarğa duşmanlar, hainler, duşman agentleri nisbetini pekitti).

Abulqatlarğa basım

Qırımda siyasiy işlarnen oğraşqan abulqatlar da rus akimiyeti tarafından basımğa rastkele ediler. 2017 senesinden 2023 senesinece «Qırım birdemligi» qırım uquqqorçalayıcı abulqatlarğa eñ azından 15 basım vaqianı qayd ete. Olarğa memur tevqiflerni tainley ediler, abulqat turumını marum ete ediler (2022 senesi Lilâ Gemeci, Rustem Kâmilev ve Nazim Şeyhmambetovnı abulqat turumından marum ettiler. Bu, Qırım MVDniñ başı Pavel Karanda olarnı rus qanunlarınıñ çeşit bozuluvlarğa teşkeren soñ oldı. 2024 senesi abulqat turumından qırım adliyecisi Aleksey Ladinni marum ettiler). Bunıñnen beraber olar siyasiy işlerden vazgeçsinler dep, qorquza ediler.

Qırımda abulqatlarnı zararsız bir alğa ketirmek içün vaqtınca çalışqan aleti — memuriy tevqifler oldılar.

Böyleliknen, 2017 senesi abulqat Emil Kürbedinovnı polis hadimleri Seyran Saliyevniñ evinde keçken tintüvge ketkende yaqaladılar. Abulqatnı 2013 senesi içtimaiy ağlarda yerleştirilgen «Hiz but-Tahrir»niñ yasaq olunğan timsallerniñ tarqatuvında (KoAP 20.3 madde) qabaatladılar ve bundan soñ memuriy tevqifine yolladılar.

Abulqatlar Emil Kürbedinov ve Aleksey Ladin Rostov-na Donu şeerindeki Denübiy arbiy mahkemesinde «ekinci Aqmescit gruppası»nıñ şahıslarına qarar çıqaruvını bekleyler. 2023 senesi qara qış ayı (yanvar) 11/ Resim: «Qırım birdemligi».

Rus akimiyeti qorçalayıcılarğa ekstremist hususiyetli administrativ qanun bozuluvlarında qabaat etkeninde, ukuqqorçalayıcı abulqatınıñ negativ sımasını yapuvını da unutmaq olmaz.

2017 senesi qırımtatar Meclis reis muavini İlmi Ümerovnıñ işinde abulqat Nikolay Polozovnı şaat statusına keçirilüvi abulqatnı işten uzaqlaştıрмаqnıñ daa bir çaresi oldı.

Zapt etilgen Qırımda qırımtatarlarnı ve diger taqip etilgenlerni qorçalağan abulqatlar quvetçiler tarafından telükelernen çatışalar, olarda tintüvler keçe.

2022 SENESINDEN SOÑ QIRIMDA OLĞAN TAQIPLER

2022 senesiniñ kiçik (fevral) ayında Rusiye Ukrainağa qanunsız kirgeni soñ, Qırımdaki taqipler, esasen, evel yıllarınıñ tendentsiyasını devam ettiler, amma şu arada yañı hususiyetlerni ve şekillerni de elde ettiler.

OVD-İnfo eñ çoq taqiqlarni üç büyük sürünen olğanını pekitti: qırımtatarlar (hususan «Qırım birdemligi», halq aldında Ukraina tarafını tutqan ve rus tecavuzına qarşı çıqqan insanlar, em de diversiya areketlerinde qabaatlanğanlar.

Qırımtatarlarnıñ taqip etilüvi

Qırımtatar ealisine qarşı repressiyalar büyük masştablı cenkiniñ başlanğanından soñ da rus akimiyeti tarafından basımlarnıñ esas şekillerinden biri olaraq qaldı.

Qırımtatarlarğa qarşı açılğan cinaiy işleriniñ çoqusı «Hizb ut-Tahrir"ge alâqa olğanında qabaatlanuvlarnen bağlı.

Böyleliknen, 2022 senesinden başlap (dört taqip büyük masştablı cenk başlanğanıñızdan evel başlandı) «Hizb ut-Tahrirge» alâqası olğanınen bağlı 38 taqip etilüvi aqqında bilemiz.

Mabüslerniñ qorantalarına yardım etken «Qırım birdemligi"niñ faalleriniñ taqip etilüvleri devam eteler. Böyleliknen, «Qırım birdemligi» faalleriniñ sayesine Bağçasaraydaki «Hizb ut-Tahrir"niñ beşinci işi şahıslarnıñ çoqusı iştirakçıları (Amethan Ümerov, Seydamet Mustafayev, Ruslan Asanov, Abdulmecit Seytumerov, Eldar Yakubov ve Remzi Nimetullayev) kireler.

Bundan da ğayrı, 2015 senesinden bar olğanını aman-aman bitirgen sürüsi — Noman Çelebicihan adında göñülliler batalyonına qarşı açılğan işler devamlaylar, amma anda iştirak etken insanlarğa qarşı işler taqip etmek içün formal şekilde sebep olaraq qullanıla. Büyük masştablı cenk başlanğan soñ bu esasında eñ azından 10 taqip etilgenler aqqında belli (bu taqip etilüvler esasında taqiqatlar ve mahkemeler Qırımda keçe ediler, amma on şahıstan sekizi — Ukrainanıñ Herson vilâyeti sakinleri). Er bir iş — 2015-2019 ss. olğan adiselerde qabaatlaylar, ayrı bir vaqıtları qabaatlar 2015 senesi Qırım qurşavı, ya da diger zorbalıqsız protest areketlerinde qabaatlavlar qurula.

Ukraina tarafdamları ve cenkke qarşılıq yapqanlarınıñ taqip etilüvi

2022 senesi büyük masştablı Ukrainağa ruhsetsiz kirüvinden soñ qırım sakinlerine qarşı «feyk» tarqatuvında ve RF arbiy küçleriniñ diskreditatsiyasında qabaatlandıruvlar ve cinaiy işler açılmağa başlandı. 2025 senesi saban (mart) ayında bilgen malümatlarımızğa köre, biz Cinaiy kodeksiniñ 280.3 madde (arbiy küçleriniñ diskreditatsiyası) boyunca 8 taqip etilüv ve 207.3 («feyk») madde boyunca 5 taqip etilüv aqqında bilemiz.

Bundan da ğayrı, Qırımda eñ azından patlav malzemeleriniñ ya da narkotikleriniñ saqlap turuvinen baĝlı bir-qaç iş belli (böyle taqip etilüvler cenk başlanuvından evel de ömürge keçirile edi, misal olaraq, "Kırım. Realii» mühbiri Vladislav Yesipenkoğa qarşı. 2021 senesi saban ayı (mart) 10-da Yesipenkoniñ maşnasını FSB hadimleri toqtattılar, soñ, hızmet köpeginen beraber, baqıluvu vaqtında, maşnasında granata tapıldı. Birazdan onı azatlıqtan altı yılğa ayırmaqnı qarar çıkarıldı) — insanlarğa cenkke qarşı tefsirler yazğanları içün tintüvlernen kele edile rve tintüv vaqtında yasaq olunğan maddelerni tapa ediler.

— Böyleliknen qırım sakini Maksim Lisük böyle iş boyunca faraziy altı yıl azatlıqtan ayırıluv müddetini aldı, Aqmescit sakini Nikolay Onuk «ekibaşlı qartalını teşken mavı-sarı tüstlü qılıç ve „Qırım — Ukraina“ sözlerinen bildirme içün ve, bildirmeler yapıştırılğan vesvesnelüvi sebebinden baquv vaqtında onda tapılğan trotil daması içün o, umumiy rejimli koloniyasınıñ 5 yılğa maküm etildi.

— Daniil Seröginde, onıñ cenkke qarşı tefsirlerden soñ keçken tintüv vaqtında quvetçiler, ihtimal olaraq, kendirni taptılar — onı tekrarlanğan rus ordusınıñ itibardan tüşürüvinde (CK 280.3 madde 1 kısım) ve narkotik saqlap tutuvında (CK 228 madde 1 kısım) qabaatladılar.

Qırım emşire ve faal İrina Daniloviçniñ taqip etilüvi Ayrıca qayd etile (2015 senesi Ukrain medeniyet merkezi kitaphanesiniñ filialında iştirak etti: şu vaqıtta Daniloviç qayta-qayta «Kırım. Realii» neşirine intervyü bergen edi. 2020 senesi Daniloviç «Ekimler birleşmesi» profsoyuzınıñ qırım bölüğiniñ başı oldı).

Quvetçiler emşirege cinaiy taqip etilüvinden evel de basuv yapa ediler. 2016 senesi onı Ukraina qıtasından Qırımğa kirkende toqtattılar. 2017 senesi qadın, FSB çaquvcılıq yapmağa egmek tırısqanları aqqında «Kırım. Realii"ge ikâye etti.

İrina Daniloviç 2022 senesi 29 aprelde zaya oldı: birazdan faal, şu künü qırım FSBniñ hadimleri onı hırsızlağanları aqqında ayttı. FSBniñ pazında onı sekiz kün tuttılar, qıynadılar, qorquttılar ve, ğaliba, patlav maddelerini qoydılar. Quvetçilerniñ fikirlerine köre, qadın közlükler qapı içinde olğan astar túbünde 200 gram patlav maddelerini tuta edi. Oña patlav maddeler ya da patlav düzenlennen qanunsız areketler yapıluvında (CK 222.1 madde, 1 qısım) qabaatladılar. Birazdan añlaşıldı ki, onı devlet hainligi yapqanı sebebinden yaqaladılar. Sanki bir o, Qırımda rus tehnikanıñ areket etilüvi aqqında malümat toplay edi, amma neticede bu qabaatnı oña qarşı çıqarmadılar.

İRINA DANILOVIÇNİŇ İŞİ AQQINDA DAA ÇOQ ↓

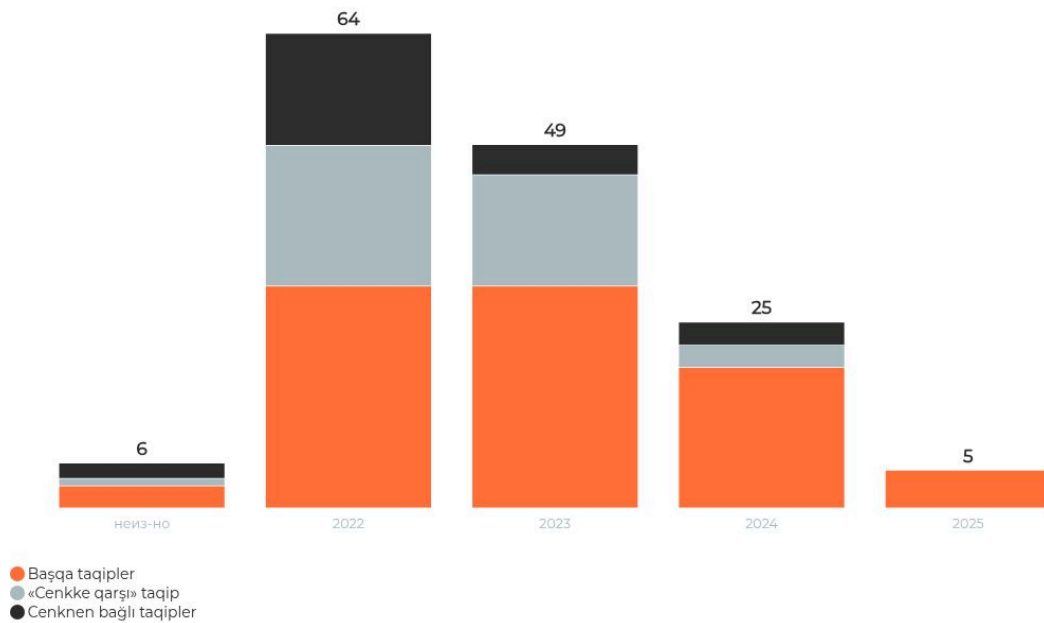
Qadınıñ sözlerine köre, avtobus durağında onı işaretsiz maşnağa oturttilar, bundan soñ onı ölümnen qorquttılar, cismen zulumlarnen qullandılar, cep telefonu ve planşetnı tutıp aldılar. Aqmescitteki FSB bölüğine kelgen soñ, Daniloviçniñ başına qara torba kiydirip binağa kirsettiler. Daniloviçniñ baquvı vaqtında mahsus hizmetiniñ hadimi, diger şeyler arasında, közlükler yatqan qapını da baqtı. Birazdan quvetçiler anda patlav maddelerini taptılar.

Bundan soñ Daniloviçni FSBniñ pazına alıp kettiler ve anda sekiz kün devamında tuttılar. Bu vaqıt içinde pazğa qayta-qayta quvetçiler kele ediler: olar faalni öldürüvnen qorquza ediler, «Ekimler birleşme», «Qırım birdemligi» ve regionda olğan mustaqil jurnalistler aqqında malümatnı bilmege tırışa ediler. Birazdan, emşireniñ sözlerine köre, «operativ-qıdıruv areketler"ge razılıqnı bermeye mecbur ettiler, tırnaq kesimlerini, qol yuvmalarını ve bukkal epiteliyni zorbalap aldılar. Bunıñnen beraber, oña ruhiy ve beden zulumu yapılmağanı aqqında video yazmaq mecbur ettiler. Quvetçlerniñ zorbalığı altında, Daniloviç oqumayıp, protokollarnı ve eki temiz kâğıtnı imzaladı. Daniloviç bildirgenine köre, bundan soñ quvetçiler tarafından kötek etilüvler tekrarlandı — bu, közlükler qapında patlav maddeleri tapılğan soñ olğan eken.

2022 senesi ilk yaz (iyün) ayında Adliye nazirligi Daniloviçni KHV-"yabancı agentleri» reyestrine kirsetti. 2022 senesi dekabr ayında Kefe şeer mahkemesi faalge yedi yıl azatlıqtan ayıruv ve 50 biñ cöreme ükümini çıqardı.

FSB pazında ve SİZODA tutuluv şartları sebebinden faalniñ sağlığı bayağı fenalaştı. Uquqqorçalayıcılarınıñ malümatına köre, qadın deyerlik bir şeyni eşitmey ve qulaq yañğınıñ sebebinden baş ağırtısınen qıynala. Tibbiyet yardımını yapılmağanı içün o, 2023 senesi saban ayı (mart) o açlıqnı ilân etti. Çeçek (aprel) ayında onı aldatıp açlıqnı toqtatmaq mecbur ettiler, hastahaneye alıp barmağa söz berdiler, amma şu vaqtından qadınını ekim tek bir kere baqtı. Şu seneniñ orta küz (oktâbr) ayında Daniloviç SİZODA insult keçirgeni aqqında malümatlar peyda oldı.

Ukrainada cenk ketüvinen bağılı qırım taqip etüvlerniñ qısımı

OVD-Info [məlumatları](#) · Məlumatlar 2025 senesi mart 11 gününə görə aktualdır

* A Flourish data visualization

Cenk başlanğından sonra, digər rus regionlara bəqəndə, Qırımda siyasi işlərin sayı tez köterilmedi. Belki də bu, rus qüvvətləri mında böyük məşəblı ruhsetsiz kirüvindən də evel çox siyasi təqib etüvlerini başlağanlarınə bağlı. Amma, Qırımın qanunsız zəpt etilüvindən sonra, siyasi təqib etilüvler qırımtatarlarda ya da aqiqiy və oylanğan zəpt etüvine qarşı çıqqan rəqiplərə açıla edi. Bundan sonra zəpt etüvine qarşı olğan rəqiplərə açılğan işlərin sayı azlaşdı, böyük məşəblı cenk başlanğından sonra Qırımda olğan siyasi təqib etilüvi bayağıda rusiyedekine oşamağa başladı.

Ruhsetsiz kirüv başlanğan sonra Qırımda, Rusiyədə kibi, arbiy komissariatların yənğın çıxaruvı, ya da digər memuriy binaların, ya da demiryol obyektlərinin bozuvınə bağlı işləni açmağa başladılar. Təqib etkenlərinin itirafını almaq içün təqiqat idareler olarğa basuv yapalar, şu cümlədən qıynavlar da qullandırıla. Böylə vəqia, misal olaraq, 26 yaşlı Kirill Baranniknə oldı. 2023 senesi 30 mayısta FSB hədimləri onı Aqmescit yalı kənarında yaqaladılar. Yaşnın başına çuval kiygizip soravğa alıp bardılar. Sorav davamında o, Poçtovoye köyündə fevral 23-te diversiya yapqanını tanıdı. Baranniknin

aytqanına köre, quvetçiler anasını öldürmek qorquza edile rve bir-qaç kere onı qıynadırdılar. Yaşnıñ sözlerine köre, bir kere ondan Çistenkoye köyünüñ yanında demiryol patlatuvını da tanımaq talap ete ediler, amma o bunu red etti.

KIRILL BARANNIKNI NEDE QABAATLAYLAR? ↓

Yaşqa başta bir demiryolda diversiya yapuvda (CK 281 madde) ve cenk silâlarını qanunsız saqlap tutuluvında (CK 221 madde) qabaatladılar. Avtozak LIVEniñ malümatına köre, quvetçiler Barannikke taqıqatnen añlaşmaq ve «terroristik cemiyetiniñ diger iştirakçilerine» qarşı malümatlarını bermege teklif ettiler. Red etüvden soñ yaşnıñ qabaatlanuvı diversiya maddesini (CK 281.1 madde) devletke hainligi (CK 275 madde), teşkil etilgen sürünen patlav maddelerini saqlap tutuluvı (CK 222.1 madde 4 qısım), patlav maddelerini kontrabandasında (CK 226.1 madde 3 qısım), terroristik birleşmesinde iştirak etüv (CK 205.4 madde, 2 qısım), terakt yapıluvı (CK 205 madde 2 qısım «a» ve «v» punktları) ve terroristik areketlerine öğrenüv (CK 205.3 madde) deñiştirip, sertleştirdiler.

Zapt etilgen Qırımniñ territoriyasında Ukraina içün casuslıq yapıluvı siyasiy işleri ayrı kategoriya oldılar.

2022 senesinden başlap, rus quvetçileri tarafından açılğan ve OVD-İnfoğa belli olğan casuslıq yapıluvınen (CK 276 madde) bağı 11 cinaiy işleri arasında, yarısından ziyade (6) zapt etilgen Qırımda, daa ekisi — 2022 senesinden soñ Rusiyenen zapt etilgen Ukraina territoriyalarında başlandılar. Qayd etmek kerek ki, bu işler aqqında biz yüz fayız siyasiy işleri olğanını aqqında bildirip olamız, amma umumen alğanda Qırım devlet havfsızlığınen (casuslıq, devlet hainligi ve çetel devletnen bildirmesiz işbirliği) bağı işleriniñ rekord sayılı region oldı.

Böyleliknen, 2023 senesi, Mahkeme departamentiniñ malümatlarına esaslansaq, bütün rus mahkemelerinde casuslıqnen bağlı 9 iş baqıldı — olardan 6 — Qırımda.

2022 senesinden başlap 2025 senesiniñ saban (mart) ayındace Qırım mahkemelerine RF Cınaıy kodeksiniñ 275-nci maddesi boyunca (devlet hainligi) 42 iş, RF CK madde boyunca (çetellilernen bildirmesiz işbirlik) 6 iş ve RF CK 276 madde boyunca (casuslıq) 8 iş berildi.

2022 senesinden soñ casuslıq aqqında işleriniñ sayısı büyük masştablı cenk başlanğan soñ zapt etilgen territoriyada yaqalanğan insanlarnıñ işleri Qırımda baqılalar. Rusiye Federatsiyasınıñ taqip etüv organları anda işlemek başlanğanından evel olarnı Qırımğa keçirip, bekçi baquvı túbünde tuta ediler, olardan bayağısını — ağır alda. Bundan soñ insanlarnı Qırımda, ya da Rostov-na-Donu şeerine alıp barıp makeme ete ediler. Rostovda Cenübiy daire arbiy mahkemesi yereleşe ve anda terrorist maddelernen bağlı işler baqılalar. Misal olaraq, böyle Herson rayon memuriyetiniñ gumanitar siyaseti idaresiniñ sabıq reisi Aleksandr Zarivinnen oldı. Zapt etilüvden soñ, 2022 senesi saban ayı (mart) 17-de, onı Hersonda rus quvetçileri yaqalaladılar. Birinci aftaları aqaynı andaki vaqtınca tutuv izolâtorında baqtılar, soñ, casuslıqta qabaatlap Qırımğa çıqardılar. 2023 senesi küzde onı 13 yılğa qattı rejim azatlıqtan ayıruvına qarar çıqardılar. Onıñ tarihi Hersonnıñ diger sakinleri — Nikolay Petrovskiy ve Sergey Kotovnıñ tarihlerine oşay. Petrovskiy 2022 senesi 27 saban (mart) ayında yaqalandı. Birazdan o, Herson arbiy kommendaturada olğan vaqtında onı köteklegenleri aqqınla aytqan edi. Nevbetteki altı ay devamında Petrovskiy ne yerde olğanı aqqında soy-soplar iç bir şey bilmey ediler. 2022 senesi oktâbr ayında berilgen abulqat o, Aqmescitniñ ikinci SİZOasında olğanı aqqında Petrovskiyniñ qorantasına bildirdi. 2023 senesi ilk küz ayı (sentâbr) 27-de Petrovskiyni qarttı rejimli koloniyada 16 yıl azatlıqtan ayıruvına maküm ettiler.

Sergey Kotov (soldan) ve Nikolay Petrovskiy Qırım Yuqarı makemesinde, 2023 senesi ilk küz (sentâbr) ayı/ Resim: makemeniñ matbuat hızmeti.

2022 senesi aprelde Sergey Kotovnı yaqaladılar. Taqiqatnıñ malümatına köre o, Nikolay Petrovskiyne Ukraina Havsızlıq hızmetine şeer zapt etilüvinden soñ rus ordusınıñ yerleşkeni aqqında malümatlarnı berip yardım ete edi. Kotovnı da Qırımğa köçürdiler ve casuslıqta qabaatladılar. 2023 senesi 27 ilk küz (sentâbr) ayında onı qattı rejimli koloniyaniñ 15 yılına maküm ettiler.

Memuriy işler

2022 senesinden ğayrı, büyük masştablı ruhsetsiz kirüviniñ bütün vaqıt içinde (2022 senesi Moskva ve Sankt-Peterburgnıñ mahkemelerine daa da çoq işler tüşti) zapt etilgen Qırım ve Aqyarnıñ mahkemelerine rus ordusınıñ diskreditatsiyasinen baĝlı çoq işler tüşti.

1257

senesi Qırım ve Sevastopolniñ işğal etilgen topraqlarında Silâlı Quvetlerniñ itibarını tüşürmek aqqında madde boyunca 10 iş

OVD-İnfonıñ 2022. 02. 24-ten 10.03.2025-ğace malümatına köre

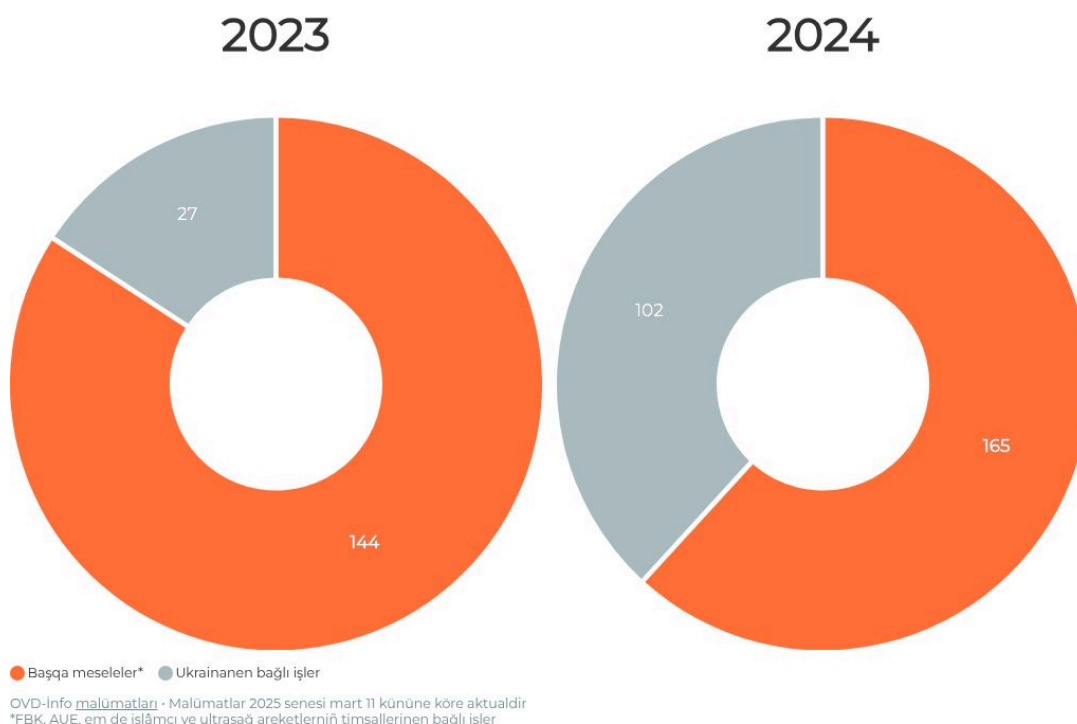
Cenknen bağı işlerniñ başlanuvında KoAPnıñ tek bu madde qullandırmadı. Büyük massştablı ruhsetsiz kirüvinden soñ, Ukrainanen bağılanılğan çeşit ekstremistik timsallerniñ demonstratsiyası (Er bir vaqıt taqip etilüv içün cenkke qarşı aytuvlar oldı, amma bu timsaller ve aytuvlarnıñ taqip etilüvi tam büyük masştablı ruhsetsiz kirüvinden soñ başlandılar) ve ayılğan fikirleri (KoAP 20.3 madde) — «Azov» polkunıñ timsalleri, «Ukrainağa şüret» lozungı, ukraina trezubnıñ tasviri.

2024 senesi işlerniñ 31% (321-den 102-si) ekstremist timsallerniñ (KoAP 20.3 madde) kösterüvleri sebebinden açılğan ve RFnıñ mahkemeselerine tşken işleri Qırımda oldılar.

«Ukraina tarafını tutqan vatandaşların» mahkemelerden tış taqip etilüvler

Cenk başlanuvından soñ Qırımda, quvetçileriniñ fikrine köre Ukrainağa qol tutqan ya da cenkke qarşı çıqqan insanlarnıñ mahkemelerden tış taqip etilüvinen sıq-sıq qullanmağa başladılar.

Ekstremist timsallerniñ kösterüvinen bağı siyasiy işleriniñ taqip etilüvlerniñ qısıımı

* A Flourish data visualization

Afu etilüvlərgə zor etilüvləri

Mahkemelerden tış basımniñ eñ faal icracılardan biri, «halq duşmanları»niñ cemaat reyestri kibi çalışqan, «Kımskiy SMERŞ» telegram-kanalı oldı.

«KRIMSKIY SMERŞ"NI KİM ALIP BARA

Kanalnı rus tarafını tutqan faal, evel korruptsiyanen küreşken insan kibi özünü köstergen, Aleksandr Talipov alıp bara. 2022 senesi o, cenkke qol tutmağan qırım ealilerniñ açıqlamasında diqqatını celp etti. Talipovniñ faaliyetine devlet haber vastaları qol tuttılar. Hususan, Qırımdaki RİA «Novosti» muarririyeti Talipovni «beklegenler»niñ şahıslarını açıqlağan (VSUnıñ Qırımğa kirüvini beklegen insanlar) «detektiv taqiq etilüvler»ni yapqan «cemaatçı» olaraq tanıttı.

«Kımskiy SMERŞ» 2022 senesi boş (noyabr) ayında çalışmağa başladı ve birden uquqorçalayıcı hizmetlerine çaquvlarını yazmaq içün eñ büyük kanallarınıñ birine çevirildi. Çeşit Rusiye kontrol etken territoriyalarında (eñ azından 25 rus subyekt ve üç Ukrainada zapt etilgen territoriya) çalışqan bayağı buña oşağan telegram-resurslarından teñeştirsek, qırım kanalında büyük auditoriya — 100 biñ abunecilerden ziyade. Kanalınıñ Aqyar çeşitine, onı da Talipov alıp bara, 15 biñge yaqın abuneci yazılı.

İşiniñ birinci aylarında «Kımskiy SMERŞ» cenkke qarşı postlarını skrinşotları, ukrainağa qol tutuv graffiti ve diger rus siyasetine qarşı diger çıqışlarınıñ derc etüvlernen sınırlana edi. Derclerde «qabaatlılarnı tapıp cezalamaq» dep, quvetçilerini çağıra ediler. Birazdan kanalda yetişli riyaketkârlili insanlarınıñ afu sorav videolar derc etilmege başladı.

Rus akimiyetlerinden kamerağa afu sorav tecribesi birinci nevbette tek Çeçnâda olğanına baqmadan (birinci belli olğan adise 2015 senesinen pekitile, şu senesi Çeçnânıñ eali Ayşat İnayevanı Çeçnâ başı Ramzan Kadırovğa qarşı yapqan tenqitten red etmek mecbur ettiler), 2022 sesenisden soñ böyle videolar er yerde derc etilmege başladı. Endiden başlap halq ögünde afu soravını cenkke qarşı noqta-i nazarları olğan insanlardan da talap istemege başladılar. Kütleviy şekilde bu Qırımda ola — 2022 senesi 24 kiçik aydan (fevral) başlap zapt etilgen yarımadağa 88% böyle vaqialarınıñ kele.

Cenk vaqıtı içinde Qırımda mahkemedən tış basuvlarınıñ eñ çoq vaqia qayd etildi

● Cenkke qarşı basım ● Başqa basım

Qırım Cumhuriyetiniñ işğal etilgen toprağı

201 5 206

Moskva

141 30 171

Sankt-Peterburg

99 18 117

Krasnodar vilâyeti

20 9 29

Novosibirsk vilâyeti

19 9 28

Sverdlovsk vilâyeti

17 11 28

Çeçen Cumhuriyeti

17 4 21

Moskva vilâyeti

11 7 18

Yaroslavl vilâyeti

11 3 14

Başqortostan Cumhuriyeti

4 8 12

OVD-Info [malûmatları](#) · Malûmatlar 2025 senesi mart 11 kününe köre aktualdır

* A Flourish data visualization

Misal olaraq, qırım ealiler:

- cemaat yerlerde ukrain muzıkanı diñlegenleri,
 - «VKontakte» içtimaiy ağında ukrain yırlarınen pleylistleri olğanı,
 - maşna nomerlarından rus bayrağını yoq etkenleri,
 - pasport üstüne ukrain bayrağınen cıtlarnı qullağanları (videoda insannı onı yaqmaq mecbur ettiler)
 - şahsiy qonuşmada cenk aqqında tenqit etkenleri
- sebeplerden afu soravlarını talap ete ediler.

«Krimskiy SMERŞ» rus uquqzorçalayıcı organlarinen çalışma. Kanalğa tüşken derc ve tefsirler yazğan insanlarnıñ çoqusını polis hadimleri yaqalaylar, olar memuriy ya da cinaiy taqip etilüvine oğraylar. Talipovnıñ sözlerine köre, «onıñ taqımı

qanun bozuvlarınıñ terkiplerni tek qayd ete», digerinini ise devlet maşnası yapa. Amma kanalda yaqalanğanlarınñ fotoresimleriniñ, şahsiy malümatlarınıñ, tintüvlerden resmlerniñ ve yaqalanuvdan videolarınıñ muntazam şekilde derc etilüvi quvetçilernen sıq işbirlik yapqanlarını körsete.

Talipov qayta-qayta «E» Merkezini (Ekstremizmge qarşı çalışqan merkez), FSB ve polisni tez vaqıtta yaqalanuvlar yapqanları içün teşekkürler bildirte edi. Quvetçilernen bağıni «Novaya gazeta"nıñ Qırım MVDsinde olğan menba da tasdıqlay edi.

Afu soravuna mecbur etilüvi — qırım ealilerge basuvınıñ tek birinci basamaqtır. Böyle videolardan soñ insanlarınıñ çoqusına ordunıñ diskreditatsiyanen bağılı madde (KoAP 20.3.3) boyunca cöremeler berile, bazı vaqıtlarda ise cinaiy taqip etilüvlerni de başlaylar. Misal olaraq, böyle şekilde Keriç sakinitOlga Sayenkoğa qarşı ekstremist areketlerine çağıruv (CK 280 madde) boyunca iş açıldı. Talipovnıñ bildirgenine köre, bu işni onıñ çaquvından soñ başlanğan ediler. «Kımskiy SMERŞ"te yarımada sakininiñ adını derc etilüviniñ aqibetleri — işten boşatıluv: oca Medina Bekirova, emşire Anisiya Yankova ve aqmescit ava limanınıñ hadimi Natalyanen böyle oldı; ya da abulqat statusından boşatıluv — böyle Aleksey Ladinnen olğan edi.

«Ekinici Bağçasaray gruppası»nın şahıslarına makeme ükümi çıqarmazdan evel Cenübiy daire arbiy mahkeme binası yanında turğan qırımtatar faaller. 2020 senesi ilk küz ay (sentâbr) 16/ Resim: «Qırım birdemligi».

«Ekinici Bağçasaray gruppası»nın şahıslarına makeme ükümi çıqarmazdan evel Cenübiy daire arbiy mahkeme binası yanında turğan qırımtatar faaller. 2020 senesi ilk küz ay (sentâbr) 16/ Resim: «Qırım birdemligi».

«Ekinci Bağçasaray gruppası»nın şahıslarına makeme ükümü çıqarmazdan evel Cenübiy daire arbiy mahkeme binası yanında turğan qırımtatar faaller. 2020 senesi ilk küz ay (sentâbr) 16/ Resim: «Qırım birdemligi».

«Ekinci Bağçasaray gruppası»nın şahıslarına makeme ükümü çıqarmazdan evel Cenübiy daire arbiy mahkeme binası yanında turğan qırımtatar faaller. 2020 senesi ilk küz ay (sentâbr) 16/ Resim: «Qırım birdemligi». «Ekinci Bağçasaray gruppası»nın şahıslarına makeme ükümü çıqarmazdan evel Cenübiy daire arbiy mahkeme binası yanında turğan qırımtatar faaller. 2020 senesi ilk küz ay (sentâbr) 16/ Resim: «Qırım birdemligi».

Diger mahkemededen tış repressiyalar

Büyük məşəblı cənkiniñ keçən üç yıl davamında zapt etilgen Qırımda cənaiy respresiyalar Rusiyədə olğan repressiv ameliyatına oşap başlasa, məhkəmədən tış taqip etilüvler ve zulumlar ameliyatlari arasında digər tendentsiyalar da bar.

Ukrainağa büyük məşəblı qanunsız kirüvindən soñ, Qırımda yañı şiddetinen cəbriy ğayıp etilüvlərinin ameliyatı ğayırdan başlandı. Böyleliknen, 2022 senesindən cəbriy ğayıp etilüvlerde 61 bir yañı vəqia ve bir ölüm vəsiqələnğan. 2014 senesindən 2024 senesinece ukraina tərəfini tutqan faallərin, qırımtatar qurumlarının ve jurnalistlər arasında 104 ğayıp oluvı (95 aqay ve doquz qadın) aqqında belli. 2024 senesinin dekabrğa 21 insanın taqdiri belli degil edi — olar bellisiz yoq olğanları dep sayıla ediler. Uquq qorçalayıcılarının añlatuvına köre, Ukrainanən cənk başlanğanından soñ hırsızlamaların çoqlaşuvı bir tərəftən cənkten qaçqanların filtratsiya taktikasının qısımlı oldı, digər tərəftən isə — diversiya ve partizan qarşılıqlı taqip etilüvinin aleti oldı.

2022 senesindən başlap, zapt etilgen Qırımda yerli məskənlərinin Ukrainağa qarşı mobilizatsiyanın meselesi köterildi. Zapt etilgen yerlərdən ərbiy xızmetke çağıruv özü də halqara gumanitar aqlının bozuluvı ola. «KırımSOS» teşkilâtının sayğanına köre, 90% yaqın cəlpnamələr, yarımadağın odnan birinci qısınımlı tertip etkenlərinə baqmadan, qırımtatarlarğa berilgen ediler. Qırımtatar ealisinə böyle ayırıluv munasebeti tamir halqına qarşı diskriminatsiyanatsiyanən degil də, mobilizatsiyanı rus akimiyetlərə qol tutmağan topqa qarşı basma aleti olaraq qullanmaq içün intiluvinə añlatmaq mümkün.

Tutuv şəraitləri ve zulum ameliyatı

2022 senesinece zapt etilgen Qırım territoriyasında tek bir çalışqan cəza izolâtı — Aqmescitteki SİZO-1 çalışa edi. Ondən, qararən, bütün siyasiy taqip etilgen qırım ealiləri keçə ediler. XIX asırnı başında qurulğan bina çoqtan insanları tutmaq içün şəraitlərə uymay edi.

Büyük masştablı cenk başlanğan soñ, Qırımda siyasiy mabüslerni tutuv şaraitler ep qıyın qalğan ediler. Uzun müddetlerge maküm etilgen qırımtatarlar — hronik hastalıqlarnen esli-başlı insanlar. Koloniyalarda, taqıqat izolâtorlarda kibi, tibbiyet yardımını sıq-sıq yeterli degil, diniy alâmeti boyunca diskriminatsiyada ise, o musulman ibadetlerni qılmağa yasaq etilüvde peyda oluna. Böyleliknen, koloniya reisi kamerağa kirgen vaqıtta namaznı toqtamağan sebebinden Müslim Aliyevni 15 künge ŞİZOğa yolladılar. Bunıñnen beraber, tutuv şaraitlernen ve diskriminatsiyanen Rusiyedeki siyasiy mabüslerge de bağılı, bu zapt etilgen Qırımdaki siyasiy mabüslerge degil, aksine, rus akimiyetke nezaret olğan penitetsiar tertibatında olğan meseleler ve siyasiy işler bobnca taqip etilgenlerge umumiy munasebetini köstere.

2022 senesi ilk küz (sentâbr) ayında Aqmescitte açılğan ve esasen zapt etilgen territoriyalarından hırsızlanğanlarnıñ tutuluvi içün ayırılğan SİZO-2 repressiyalar etmek içün ayrı bir alet oldı. Qırım uquqkorçalayıcılarınıñ bildirgenine köre, 2022 senesiniñ soñunda yañı SİZO-2-de eñ azından Herson ve Zaporojye vilâyetlerinden ketirilgen 110 insan tutula edi. Hırsız etilüvinden soñ olarnı qıynadılar, amma FSB kuratorlıq yapqan izolâtorda qıynavlar devam etildiler.

Taqip etilüviniñ devamında bayağı siyasiy mabüslerniñ sağlığı bayağı fenalaştı. Qırım ealilerniñ bayağıları — hronik hastalıqları olğan esli-başlı insanlar. Çoq kereler FSİN gerekli tibbiy yardımını köstermege red ete. Apiste olğan siyasiy mabüsler arasında eki ölüm aqqında malümat bar.

— 2023 senesi saban ayında (mart) Novoçerkassk şeeriniñ SİZOsında «Hizb ut-Tahrir»niñ ikinci aqmescit gruppasınıñ işi boyunca taqip etken qırımtatar faali Cemil Gafarov infarktтан keçindi. O, büyreğ yetişmemizliknen ve bundan bağılı yürek hastalığınen qıynala edi.

— 2024 senesi 13 saban ayı (mart) Ülyanov vilâyetiniñ Dimitrovgradta yerleşken koloniyada ağır şaraitte eki yıl

keçirgen soñ, Noman Çelebicihan adına qırımtatar göñüller batalyonında qabaatlanğan Rustem Virati keçindi.

NETICE

Rus repressiv rejimi Qırımğa tek evel işletilgen ameliyatlarnı ketirgen degil de, olarnı yañı köntekstke adaptatsiya yaptı. Bu esnasta biz üç etap ayırdıq:

- 2014-2015 senelerindeki birinci zapt etilüv yılları keçici deviri ve cezalav infrastrukturaniñ yaratuvı;
- 2016-2021 ss. yaratılğan repressiya nizamınıñ işlegen vaqıtı;
- 2022 senesinden Ukrainağa qarşı büyük masştablı tecavuzı zemininde repressiyalarnıñ deñişüvi.

Birinci etapta rus akimiyetleri ve olarnen bağı agentler Qırımda çeşit cezalav ameliyatlarnı Qırımda birleştire ediler — hırsızlavlardan kefalet yardımınen apisten çıquvınace. Bunıñnen beraber, kelecekteki Qırımda keçirelecek repressiyalar ve aq ve azatlıqlarnı melül yapıluvınıñ infrastrukturası peyda olıp başlana. Hususan, narazılıqnıñ cinaileşüvi, mustaqil haber vastalarınıñ qapatıluvı, jurnalistlerniñ taqip etilüvi ve rus akimiyetlerge nezaret olmağan ticariy olmağan teşkilâtlarnıñ yoq etilüvi, terrorizmnen bağı nümüneviy işlerniñ başlanuvıdır. Şunıñnen beraber, bazı ameliyatlar, qırımtatar halqınıñ Meclisi adlı teşkilâtınıñ grajdan teşkilâtınıñ ekstremistik teşkilâtı adlandıruv kibi, bunjan soñ Rusiyede de qullanılğan edi (2021 senesi FBKni ekstremist teşkilâtınen ilân etüvi).

Qırımdaki repressiyalarnıñ esas mehanizmlerniñ biri — Rusiyede terroristik teşkilâtı ilân etilgen «Hizb ut-Tahrir» teşkilâtınen bağılarnen bağı. Qırım köntekstitde böyle ameliyat ayrı bir tüşüni aldı, o faallerge ve mustaqil grajdan cemiyetine — çoqluqta qırımtatarlar — basma aleti de oldı.

Bu ameliyatnın tamirları «keçici devir"de başlanalar — birinci cinaiy işi 2015-te peyda oluna.

2016 senesi cedvelge alınğan siyasiy cinaiy işlerniñ sayısı keçken senege baqqanda eki kerege öse ve 38 iş ola.

Bu atlama repressiv infrastrukturaniñ quruluvinıñ yeküni ve 2016 senesinden 2022 senesi Ukrainağa büyük masştablı ruhsetsiz kirüvinece o «bütün küçünen» işlep başlanğanını köstere. Bu devirniñ siyasiy sebeplerinden açılğan işlerniñ arasında endi añılğan «Hizb ut-Tahrir"nen bağlar olğan işler qırımtatarlar arasında repressiya qurbanlarınıñ yaqınları ve imayeciler «Qırım birdemligi"ne qarşı açılğan işlerniñ aletleşüvi sıq kullanmağa başladı. Aynı zamanda yarımada arbiy ve terroristik telüke sımasını peyda etilüvinen bağlı işler rağbet olalar. Misal olaraq, qırım ealileriniñ diversiya ve «qanunsız silâlı teşkilâtı"nda — Noman Çelebicihan adına qırımtatar batalyonında iştirak etüvinen bağlı qabaatlanuvlar. Yarımada territoriyasına Svideteli İyegovı teşkilâtinen bağlı ekstremistik işleriniñ ameliyatı da tarqatılıp, bu zamanda rağbet ola ve Rusiyede Svideteli İyegovılarnen olğanından iç ayırılmay. Cinaiy repressiyalarınıñ sayısı çoqlaşuvinen beraber uquqqorçalayıcı abulqatlarınñ körünişi ve emiyeti de yüksekleşe, ve, neticede, olar özleri de Qırımda taqip etilüviniñ nişanları olalar.

Büyük masştablı ruhsetsiz kirüvi zemininde zapt etilgen Qırımda yañı siyasiy sebepli cinaiy işlerniñ taqip etilüvi de çoqlaşa — 2022 senesinde 56-qace. Böyle çoqlaşuvğa o vaqıtları peyda olunğan arbiy «feyk"lar ve rus ordusınıñ diskreditatsiya maddeler boyunca cenkke qarşı çıqışlar da, zapt etilgen Qırımğa endi has olğan terroristik ve ekstremistik qabaatlavlar da, em de diger, cenknen bağlı, taqip etüvler de hizmet ettiler. 2022 senesinden başlap, bizge belli olğan casuslıqnın bağlı işler arasında yarımardan ziyade (6) iş rus akimiyeti Qırımda açıtı.

Zapt etilgen Qırım ve Aqyar rus akimiyetler kontrol etilgen mahkemelerine ordu diskreditatsiyanen bağlı memuriy işler

de, büyük məşəblı cənknıñ üç yıldan ziyadə devamında OVD-İnfö qayd etken cənkkə qarşı areketke cəvəp olaraq etilgen məkemelerden tış basuvnen bağı adiselerinde de birincilik tutalar. Məhkəmələrdən tış olğan adiselerde büyük rolünü qüvətçilərgə yaqın olğan, «halq düşmənləri» cedvelini alıp barğan «Kımskiy SMERŞ» teşebbüsü oynay. Bunıñnen beraber, 2022 senesinden başlap zapt etilgen Qırımda zorbalıqlı yoq etilüvlərnıñ ameliyatı yañı küçnen çalışmaq başladı. O Ukrainanıñ yaqında zapt etilgen territoriyasından qaçqanların filtratsiyanen, em de Qırımda olğan qarşılıqların bağı çeşit şekillərgə qarşı repressiyaların qattılaşuvı.

Qırım zapt etilüvniñ 11 yıl tecribesi repressiyalar deñişkenini köstereler ve bunda büyük rolünü arbiy faktoru oynay. Bu tecribege esaslansañ, o köstere ki, zapt etilgen Qırımda, rusiye regionlarda kibi, nizam cezalanıvsız şekilde çalışmaqta. Devlet basmanıñ qurbanları olarnıñ işlərinıñ semereli taqıqatqa, adaletli məhkəməge ya da nasıldır bir zarar ödəmələrgə ve aqlarnıñ ğayrıdan tiklenüvine tatbiqiy çarelərgə işanıp olamaylar.

Amma repressiyalar vakuumda degiller, olar qarşılıqla birdemligini ve intılmasını köstergen cəmiyyətniñ bir parçasınıñ reaksiyasını çıqara bileler. Misal olaraq bunda «Qırım birdemligi"ni köstermek mümkün. O zapt etilgen yarımadaada keçken monitoringde, insan qanunlarını kütleliy bozuluvınıñ cedvelge alınuvında ve repressiyağa oğrağan aktivistlərnıñ ve olarnıñ qorantalarını qorltutuvında müim rolünü oynamağa devam ete.